

Türkiye'nin Kıbrıs Politikası Üzerine Kuramsal Bir Okuma (2004–2024)

A Theoretical Reading on Türkiye's Cyprus Policy (2004–2024)

Murat SARIGÖZMEN¹

Öz

Bu makale, 2004–2024 döneminde Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik dış politikasını uluslararası ilişkiler kuramları çerçevesinde süreç analizi yöntemiyle incelemektedir. Makalenin temel argümanı, Türkiye'nin söz konusu dönemde dış politikasını şekillendiren faktörlerin realizm, neo-realizm, liberalizm, neo-liberal kurumsalcılık ve sosyal inşacılık teorileriyle açıklanabileceği ve farklı dönemlerde farklı teorilerin öne çıktığıdır. Çalışma, yalnızca söylemleri değil; Annan Planı referandumu, AB müzakere süreci, Doğu Akdeniz enerji krizi, Crans-Montana görüşmeleri ve Maraş açılımı gibi somut dış politika davranışlarını da analiz etmektedir. Federasyon ve iki devletli çözüm modellerinin karşılaştırmalı incelemesi, Türkiye'nin politikalarının zaman içinde liberal işbirliğinden realist güç siyasetine ve son olarak iki devletli çözüm odaklı sosyal inşacı kimlik temelli bir yaklaşıma evrildiğini ortaya koymaktadır. Analiz sonucunda, Türkiye'nin federasyon temelli çözümden uzaklaşarak egemen eşitlik temelinde iki devletli çözüm tezine yönelmesinin uluslararası alanda diplomatik yalnızlığı artırdığı, ancak ulusal çıkar ve güvenlik perspektifinden daha sürdürülebilir bir strateji oluşturduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin dış politika söylem ve pratiklerindeki dönüşümün, bölgesel ve küresel aktörlerin tutumları ile karşılıklı etkileşim içinde gerçekleştiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs Sorunu, Federasyon, İki Devletli Çözüm, Türk Dış Politikası, Uluslararası İlişkiler Kuramları

Abstract

This article analyses Türkiye's foreign policy towards the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCASC) in the period 2004-2024 through process analysis within the framework of international relations theories. The main argument of the article is that the factors shaping Türkiye's foreign policy in this period can be explained by the theories of realism, neo-realism, liberalism, neo-liberal institutionalism and social constructionism and that different theories are prominent in different periods. By comparatively analysing the federation and two-state solution models, the study finds that Türkiye's policies towards the GCASC have evolved over time from liberal cooperation to realist use of force and finally to a social constructionist identity-based discourse focused on a two-state solution. The analysis concludes that Türkiye's shift away from a federation-based solution and towards a two-state solution on the basis of sovereign equality increases diplomatic isolation in the international arena, but creates a more sustainable strategy from a national interest and security perspective. It is also emphasized that the transformation in Türkiye's foreign policy discourse has taken place in interaction with the attitudes of regional and global actors.

Keywords: Cyprus Issue, Federation, Two-State Solution, Turkish Foreign Policy, International Relations Theories

1. GİRİŞ

Kıbrıs sorunu, 1974'ten bu yana Türkiye'nin dış politikasının en kritik konularından biri olmuştur. Özellikle adanın güneyindeki Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) uluslararası alanda Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla tanınması, buna karşılık Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) ayrı bir devlet olarak tanıması, bu sorunu Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkilerinden Doğu Akdeniz'deki güç dengelerine kadar pek çok alanda belirleyici kılmaktadır.

2004-2024 dönemi, Kıbrıs meselesinde önemli kırılmaların yaşandığı ve Türkiye'nin Kıbrıs'a dönük yaklaşımının zaman içinde evrildiği bir dönemdir. Bu makalede, Türkiye'nin 2004'ten itibaren GKRY'ye karşı izlediği dış politika dönemsel olarak incelenmiş, bu politikaların altında yatan motivasyonlar uluslararası ilişkiler kuramları ışığında analiz edilmiştir. Özellikle realizm, neo-realizm, liberalizm, neo-liberal kurumsalcılık ve sosyal inşacılık yaklaşımları çerçevesinde Türkiye'nin tutumu değerlendirilmiştir.

¹ Murat SARIGÖZMEN

ORCID ID: 0009-0004-3237-7811

Onbeş Kasım Kıbrıs Üniversitesi, Siyasal ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler ve AB Bölümü, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti. muratsarigozmen@onbeskku.edu.tr

Onbeş Kasım Kıbrıs University, Faculty of Political Sciences, Department of International Relations and the EU, Nicosia, Turkish Republic of Northern Cyprus. muratsarigozmen@onbeskku.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 20.05.2025

Kabul Tarihi/Accepted : 10.09.2025

Çevrimiçi Yayın/Published : 20.09.2025

Makale Atf Önerisi /Citation (APA):

Sarigözman, M. (2025). Türkiye'nin Kıbrıs Politikası Üzerine Kuramsal Bir Okuma (2004–2024). *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 109-132. DOI: 10.47899/ijss.1703091

Türkiye, GKRY'yi bağımsız bir devlet olarak tanımamayı sürdürmüş ve diplomatik olarak doğrudan muhatap almamıştır. Bu nedenle Türkiye'nin izlediği politikalar, çoğu zaman yaklaşım düzeyinde kalmış; Kıbrıs konusunda adım atarken çoğunlukla Birleşmiş Milletler (BM) çatısı veya AB platformu gibi çok taraflı zeminleri kullanmıştır. Çalışmada, 2004 sonrası üç alt dönemde (2004-2008, 2009-2017, 2017-2024) Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik dış politikası incelenmekte, her bir dönemdeki öncelikler ve yöntemler, ilgili kuramsal bakış açılarıyla ilişkilendirilerek tartışılmaktadır. Ardından, Türkiye'nin günümüzde savunduğu iki eşit egemen devlet tezinin geçmişte uzun süre müzakere edilen federasyon çözümüyle karşılaştırmalı analizi yapılmakta, iki farklı çözüm modelinin Türkiye açısından avantajları, sınırlılıkları ve sürdürülebilirliği değerlendirilmektedir. Ayrıca uluslararası aktörlerin (BM, AB, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya Federasyonu, Yunanistan, Birleşik Krallık) bu konudaki tutumları incelenerek, Türkiye'nin politikalarının uluslararası alandaki kabul ve etki düzeyi analiz edilmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma Türkiye'nin Kıbrıs politikasının, tekrar eden müzakere başarısızlıkları, bölgesel güç dengelerindeki değişimler ve kimlik anlatılarındaki dönüşümler nedeniyle liberal kurumsalcılıktan realist ve kimlik odaklı iki devlet söylemine kaydığını ileri sürmektedir. Ancak bulgular, Türkiye'nin iki devlet stratejisinin uzun vadeli sürdürülebilirliğinin belirsiz olduğunu ve büyük ölçüde uluslararası normlarda, ittifaklarda ve daha geniş Doğu Akdeniz jeopolitik ortamında yaşanacak köklü değişimlere bağlı bulunduğunu göstermektedir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Kıbrıs meselesi ve Türkiye'nin bu meseleye yönelik dış politikası, uluslararası ilişkiler literatüründe özellikle çözüm modelleri, tanımama stratejileri, egemenlik, kimlik, güvenlik ve uluslararası normlara uyum eksenlerinde çok boyutlu bir tartışmaya konu olmuştur. Kıbrıs sorunu, Soğuk Savaş'tan bu yana hem bölgesel istikrarsızlık faktörü, hem de AB-Türkiye ilişkilerinin kritik bir bileşeni olarak görülmektedir (Diez, 2002; Tocci, 2007). Özellikle 2004 Annan Planı referandumu sonrası süreç, uluslararası literatürde Türkiye'nin stratejik pozisyonunu ve AB'nin çifte standart eleştirilerini gündeme getirmiştir (Tocci, 2011).

Ker-Lindsay (2015), sınırlı tanınan veya tanınmayan devletlerin uluslararası sistemle kurdukları diplomatik ilişki biçimlerini inceleyerek, KKTC'nin "tanımadan katılım" stratejisi ile görünürlük kazanma çabasını analiz eder. Ona göre, Türkiye'nin KKTC'ye verdiği destek, uluslararası

hukukta tanınmayan devletlerin meşruiyet sorunlarını aşmak için kullanılan bu stratejinin somut bir örneğidir. Bu bakış açısı, özellikle Türkiye'nin iki devlet tezinin güçlendirme çabalarının diplomatik sınırlarını anlamak açısından önemlidir.

Bouris ve Kyris (2017), AB'nin tanınmayan devletlerle kurduğu ilişkileri KKTC ve Filistin örnekleri üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alır. AB'nin normatif gücünü sınırlı şekilde kullanarak tanınmayan devletlere kısmi entegrasyon mekanizmaları geliştirdiğini, ancak GKRY'nin üyeliği nedeniyle KKTC'ye yönelik doğrudan adımlar atmadığını vurgular. Bu durum, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde bir tıkanma noktası yaratmakta ve çözüm modellerine dair politikaları doğrudan etkilemektedir.

Işıksal (2024), Türkiye'nin Kıbrıs politikası dönüşümünü, 2017 sonrası dönemde iki devletli çözüm tezinin hem egemenlik hem kimlik temelli gerekçelerle öne çıktığını savunarak kuramsal bir çerçeveye oturtur. Işıksal, Türk dış politikasında "egemen eşitlik" kavramının yükselişini, hem realist güvenlik kaygılarının hem de inşacı kimlik boyutunun bir sonucu olarak yorumlar. Türkiye'nin son dönemdeki söylemsel revizyonunun, uluslararası meşruiyet arayışında yeni bir stratejik dil oluşturduğunu belirtir.

Ulusoy (2016) ise Türkiye-KKTC ilişkilerini "dostane fakat asimetrik" bir yapı olarak tanımlar. Türkiye'nin hem güvenlik garantörlüğü hem de ekonomik destek politikaları, KKTC'nin bağımsız dış politika hareket alanını sınırlayan bir faktör olarak görülür. 2004 Annan Planı döneminden itibaren Türkiye'nin KKTC üzerindeki nüfuzunun artması, federasyon modelinden uzaklaşma yönünde de önemli bir etki yaratmıştır.

Bunun yanı sıra Tocci (2011), Türkiye'nin AB süreci bağlamında Kıbrıs meselesini ele alır ve 2000'lerdeki liberal-kurumsalcı yaklaşımın neden başarısız olduğunu analiz eder. Yazara göre, Türkiye'nin Annan Planı sürecinde gösterdiği esneklik, AB üyeliği motivasyonuna dayalı pragmatik bir tercihti, ancak Rum tarafının tutumu ve AB'nin izlediği politikalar bu liberal iyimserliği boşa çıkarmıştır. Diez (2002) ise AB'nin Kıbrıs sorunu üzerinden "normatif güç" iddiasını tartışarak, Avrupa'nın bu kriz karşısında tarafsız bir aktör olmadığını, aksine üyelik mekanizması üzerinden çözümsüzlüğe katkıda bulunabileceğini öne sürer. Sözen (2013), özellikle 2017'de Crans-Montana görüşmelerinin başarısızlığa uğramasından sonra Türkiye'nin federasyon seçeneğine yönelik tutumunun giderek sertleştiğini, bunun da iki devletli çözüm söyleminin daha görünür hale gelmesine yol açtığını vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, literatürde Türkiye'nin Kıbrıs politikasının yalnızca konjonktürel gelişmelerle değil, aynı zamanda kuramsal paradigmalara şekillendiği görülmektedir. Daha

önceki çalışmaların önemli bir kısmı ya federasyon ya da iki devletli çözüm modelini öne çıkararak meseleyi tek boyutlu bir eksenle ele almış, ya da yalnızca bir veya iki kuramsal çerçeveye sınırlı kalmıştır. Bu durum, Türkiye'nin 2004–2024 dönemindeki dış politika yönelimlerinin çok boyutlu doğasını kavramada sınırlılık yaratmaktadır. Bu çalışma ise, realizm, neo-realizm, liberalizm, neo-liberal kurumsalcılık ve sosyal inşacılık yaklaşımlarını birlikte kullanarak, Türkiye'nin Kıbrıs vizyonundaki dönüşümü hem teorik hem de tarihsel bir perspektifle analiz etmekte, böylece literatürdeki tek veya ikili çerçeveye dayalı sınırlı açıklamaların ötesine geçerek çoklu kuramsal bir okuma sunmaktadır.

3. METODOLOJİK ÇERÇEVE

Bu çalışmada, Türkiye'nin Kıbrıs politikasını 2004–2024 dönemi üzerinden belirli bir politika veya olay dizisinin neden-sonuç ilişkilerini, kronolojik sıradaki kritik dönemeçleri izleyerek açıklamayı amaçlayan nitel bir yöntem kullanılmıştır (George ve Bennett, 2005). Bu yöntem sayesinde, Türkiye'nin Kıbrıs politikası yalnızca belli olayların sıralanmasıyla değil, aynı zamanda bu olayların arkasındaki yapısal, kurumsal ve kimlik temelli faktörlerle birlikte ele alınmıştır.

Analiz, Türkiye'nin Kıbrıs politikasının statik değil, dinamik bir seyir izlediği ve bu seyrin hem iç politik aktörler (hükümetlerin vizyonu, siyasal ittifaklar, kamuoyu eğilimleri, milliyetçi söylemler) hem de uluslararası ortam (AB üyelik süreci, Doğu Akdeniz enerji rekabeti, BM çerçevesindeki müzakere süreçleri) tarafından şekillendirildiği varsayımına dayanmaktadır.

Üç aşamalı periyodizasyon, politika yönelimlerindeki kırılma noktaları dikkate alınarak yapılmıştır. Bu bağlamda; 2004–2008 döneminde hükümetin AB üyeliği perspektifi ve Annan Planı sürecinde reformcu vizyonu iç politik zemini hazırlarken, uluslararası alanda AB ile bütünleşme beklentileri liberal-kurumsalcı açılımı güçlendirmiştir. 2009–2017 arasında içerde artan milliyetçi söylemler ve kamuoyunda federasyona duyulan güvensizlik, dışarda ise Doğu Akdeniz enerji rekabeti ve AB'deki tıkanmalarla birleşerek realist stratejik dengeleri öne çıkarmıştır. 2017–2024 döneminde ise iç politikada Cumhurbaşkanlığı sistemiyle güçlenen iktidar-milliyetçi ittifakının söylemleri, dışarıda Crans-Montana müzakerelerinin çöküşü, Maraş açılımı ve bölgesel krizlerle örtüşerek Türkiye'nin iki devletli çözüm tezini resmi söylem haline getirdiği yeni bir stratejik dönemi ortaya çıkarmıştır. Bu periyodizasyon hem iç politik dinamikler hem de AB müzakereleri, enerji krizleri, Maraş açılımı gibi dışsal karar noktaları ve uluslararası ilişkiler kuramlarının analiz çerçevesi göz önünde bulundurularak belirlenmiştir.

Bu çalışma, literatürde sıklıkla ya yalnızca federasyon çözümü ya da iki devlet modeli üzerinden yürütülen analizlerin ötesine geçerek, Türkiye'nin Kıbrıs politikasındaki dönüşümleri kuramsal bir sentezle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Süreç analizi, politika değişimlerinin hem iç hem dış faktörlerle nasıl ilişkilendiğini anlamak açısından önemli bir araç sunmaktadır.

4. KURAMSAL ÇERÇEVE

Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik dış politikasının incelenmesinde, uluslararası ilişkiler literatüründe yer alan kuramsal yaklaşımlar, söz konusu politikaların dayandığı güvenlik, çıkar, kimlik ve normatif unsurların çok katmanlı biçimde analiz edilmesine olanak tanımaktadır.

Realist uluslararası ilişkiler kuramına göre devletler, anarşik uluslararası sistemde hayatta kalabilmek ve egemenliklerini koruyabilmek adına, ulusal çıkarlarını maksimize etmeye ve güç dengesini sağlamaya yönelik rasyonel stratejiler izler (Morgenthau, 1948). Güvenlik, egemenlik ve askeri güç unsurları ön plandadır. Realizm özellikle devletlerin içsel olarak tanımladığı ulusal çıkar ve güvenlik algılarına odaklanır. Kıbrıs gibi askeri çatışma geçmişi olan ve güvenlik kaygılarının sürekli gündemde kaldığı bir ihtilafta realizm, tarafların neden statükoyu koruma ya da güç projeksiyonu yapma eğiliminde olduklarını açıklamak için uygun bir teorik zemindir.

Neo-realizm (yapısal realizm), devletlerin dış politika davranışlarını belirleyen temel unsurun uluslararası sistemin anarşik doğası ve bu sistem içindeki güç dağılımı olduğunu savunur (Waltz, 1979). Neo-realizm, devletlerin uluslararası güç dengesindeki değişimlere ve yapısal kısıtlamalara nasıl tepki verdiklerine odaklanır. Bir bölgedeki güç dengelerinin nasıl kurulduğu ve aktörlerin bu dengelere nasıl tepki verdiği, özellikle Doğu Akdeniz gibi çok aktörlü jeopolitik ortamlarda belirleyicidir. Kıbrıs sorununun uluslararası sistemdeki güç dengeleriyle yakından ilişkili olması, neo-realizmin açıklayıcılığını artırmaktadır.

Neo-klasik realizm ise uluslararası sistemin baskılarını tamamen belirleyici kabul etmez; bu baskıların devlet liderleri, iç siyasi dengeler ve toplumun tehdit algıları tarafından süzülerek dış politikaya yansıdığını savunur (Rose, 1998). Kıbrıs politikasını incelerken hem uluslararası ortamın yarattığı kısıtlamaların hem de iç politik dinamiklerin etkisini aynı anda dikkate almak, bu yaklaşımı işlevsel hale getirir.

Liberalizm kuramı, devletlerin yalnızca güç ve güvenlik temelinde hareket eden rasyonel aktörler olmadığını; aynı zamanda işbirliği, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve uluslararası normlar aracılığıyla çatışmaların azaltılabileceğini savunur (Keohane ve Nye, 1977). Bu bakış

açısına göre, kurumlar ve ortak çıkarlar, devletleri uzlaşmaya ve barışçıl çözümlere yönlendirebilir. Türkiye'nin 2000'li yılların başında AB üyeliği hedefi doğrultusunda izlediği Kıbrıs politikası, liberal kuram çerçevesinde değerlendirilebilir. Liberalizm, özellikle ekonomik karşılıklı bağımlılık ve ortak refah hedefleri üzerinden devletlerin işbirliği yapmasını öne çıkarır. Kıbrıs gibi tarafların uzun müzakereler yürüttüğü sorunlarda liberalizm, neden zaman zaman işbirliği girişimlerinin öne çıktığını anlamak için kullanılabilir.

Liberal düşüncenin bir alt dalı olan neo-liberal kurumsalcılık, uluslararası sistemin anarşik yapısına rağmen, devletlerin işbirliği yapabileceğini ve bu işbirliğinin uluslararası kurumlar aracılığıyla sürdürülebilir hale gelebileceğini savunur. Bu akım, özellikle uluslararası örgütlerin, rejimlerin ve normların devlet davranışlarını şekillendirme kapasitesine odaklanır (Keohane, 1984). Neo-liberal kurumsalcılık, devletlerin davranışlarını şekillendiren esas faktör olarak kurumların ve kurumsal mekanizmaların rolünü vurgularken, klasik liberalizm daha geniş bir yelpazede ekonomik ve siyasi karşılıklı bağımlılığa odaklanır. Bu yaklaşım, Kıbrıs sorununun BM, AB gibi kurumlar çerçevesinde sürekli gündemde kalmasını ve bu platformların çatışma yönetimindeki rolünü teorik olarak çerçeveler.

Sosyal inşacılık kuramı, uluslararası ilişkilerde aktörlerin çıkarlarının ve davranışlarının yalnızca maddi güç dengeleriyle değil, kimlikler, söylemler ve sosyal etkileşimler yoluyla şekillendiğini savunur (Wendt, 1992). Bu yaklaşıma göre devletlerin çıkarları sabit veya doğal değil; sosyal olarak inşa edilir ve zamanla değişebilir. Kıbrıs'ta tarafların birbirini nasıl tanımladığı, hangi kimlikler üzerinden meşruiyet iddiası kurduğu ve uluslararası normları nasıl yorumladığı bu yaklaşımın merceği altında daha anlaşılır hale gelebilir.

Belirtilen kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde, izleyen bölümde 2004-2024 dönemindeki gelişmeler sistematik biçimde ele alınmış ve Türkiye'nin Kıbrıs politikasına yön veren dış politika pratikleri, kuramsal düzeyde bir çözümlemeye tabi tutulmuştur.

5. TÜRKİYE'NİN KIBRIS'A YÖNELİK POLİTİKALARININ DÖNEMSEL VE KURAMSAL ANALİZİ

Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik dış politikası, yalnızca sabit bir stratejik çizgiyi değil, aynı zamanda değişen uluslararası ortamlar, bölgesel dengeler, iç politik gelişmeler ve dış aktörlerin tutumları doğrultusunda şekillenen çok katmanlı bir yönelimi temsil etmektedir. Bu çalışma, söz konusu politik dönüşümleri daha sistematik bir biçimde inceleyebilmek adına 2004–2024 arası dönemi üç alt döneme ayırarak analiz etmektedir. Her bir dönem,

Türkiye'nin dış politika söylemi, kurumsal ilişkileri, çözüm modellerine yaklaşımı ve dış politika kuramlarıyla olan örtüşme düzeyi açısından ayrı bir karakter taşımaktadır. Dönemsel ayırım; Türkiye'nin AB süreciyle uyumlu liberal eğilimlerden, daha sonra savunmacı ve stratejik realizme yönelen politikalarına ve nihayetinde iki devletli çözüm söylemini ön plana çıkaran kimlik temelli yaklaşımlara evrildiği bir değişim sürecini yansıtmaktadır. Aşağıdaki alt başlıklarda her bir dönem hem tarihsel bağlamı hem de kuramsal temelleri ışığında ele alınarak çözüm modelleri ve ilgili uluslararası aktörlerle olan ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir.

5.1. 2004-2008: AB Yolunda İş birliği ve Annan Planı Sonrası Dönem

2004 yılı, Kıbrıs sorunu açısından hem bir zirve hem de bir dönüm noktası olarak öne çıkmıştır. Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından hazırlanan kapsamlı çözüm planı, 31 Mart 2004'te İsviçre'nin Bürgenstock kentinde yapılan zirvede nihai şeklini almış ve 24 Nisan 2004'te adanın her iki kesiminde eş zamanlı referanduma sunulmuştur (United Nations, 2004a). Türkiye ve KKTC liderliği bu planı açık şekilde desteklemiş, referandum öncesinde güçlü bir siyasi irade sergileyerek çözüm yönünde tutum almıştır (United Nations, 2004b; KKTC Cumhurbaşkanlığı, 2004). Bu uzlaşmacı yaklaşım, Türkiye'nin o dönemdeki temel dış politika hedeflerinden biri olan AB üyeliği arzusuyla doğrudan bağlantılıdır. Nitekim 2001 ve 2003 yıllarında yayımlanan Ulusal Programlar'da da (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2001; 2003), Kıbrıs sorununun çözümünün Türkiye'nin AB üyelik süreci açısından stratejik bir öncelik olduğu açıkça vurgulanmıştır.

Adadaki çözüm arayışları, özellikle 2000'li yılların başında Türkiye'nin dış politika yönelimiyle uyumlu biçimde, liberal ve neo-liberal kurumsalcı kuramların etkisi altında şekillenmiştir. Bu süreçte karşılıklı fayda, entegrasyon ve kurumsal çerçevede çözüm arayışı ön plana çıkmıştır. Annan Planı da bu doğrultuda, adada iki kesimli, iki toplumlu federal bir yapı öngörmüş ve tarafların çıkarlarını dengede tutacak kapsamlı bir çözüm sunmuştur. Türkiye'nin bu dönemdeki dış politika söyleminde, çatışmanın çözümüne katkı sağlayacak bir AB sürecinin mümkün olduğu inancı hâkimdir. Nitekim 2001 ve 2003 Ulusal Programları'nda da Kıbrıs meselesinin çözümünün Türkiye'nin AB'ye katılım süreci açısından temel önceliklerden biri olduğu açıkça ifade edilmiştir. Ancak planın Kıbrıs Rum tarafı tarafından reddedilmesi, sonrasında sonuçları itibarıyla bu kuramsal iyimserliği ortadan kaldırmıştır.

2004 Annan Planı referandumunun sonuçları, Kıbrıs sorununda çözüm umutlarını önemli ölçüde zayıflatmıştır. Referandumda Kıbrıs Türk toplumu %64,96 oranında evet

oyu kullanırken, Kıbrıs Rum toplumu %75,8 gibi yüksek bir oranla plana hayır demiştir (European Parliament, 2004). Bu sonuç, Türkiye ve Kıbrıslı Türklerin çözüm yanlısı tutumlarına karşın, planın Rum tarafı tarafından reddedilmesi nedeniyle uygulanamamıştır. Türkiye'nin bu dönemde sergilediği yapıcı ve işbirlikçi yaklaşım, yalnızca AB süreciyle sınırlı kalmamış, uluslararası toplum tarafından da olumlu şekilde karşılanmıştır. Annan, referandumun ardından yayımladığı raporda Kıbrıs Türklerinin çözüm yönündeki iradesini övgüyle anmış ve Rum tarafının fiilen çözümü reddettiğini vurgulamıştır (United Nations, 2004). Aynı raporda Annan, Kıbrıslı Türklerle uygulanan izolasyonların devamı için artık bir gerekçe kalmadığını belirterek, uluslararası topluma bu kısıtlamaların kaldırılması çağrısında bulunmuştur. AB de 1 Mayıs 2004'te GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla tam üye olmasından hemen önce, Türk tarafının tecridine son verme taahhüdünde bulunmuştur. Nitekim AB Genel İşler Konseyi, 26 Nisan 2004 tarihli kararında, Kıbrıs Türk toplumuna yönelik izolasyonları hafifletmeye yönelik ekonomik yardım ve doğrudan ticaret düzenlemelerini içeren önlemler alınacağını ilan etmiştir (Council of the European Union, 2004). Ancak daha sonraki süreçte GKRY, AB üyeliğinden kaynaklanan veto yetkisini kullanarak özellikle Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesini engellemiştir. Bu gelişmeler, neo-liberal kurumsalcı teorinin işbirliği ve kurumsal çözüm iyimserliğinin pratikte her zaman karşılık bulmadığını, kurumsal yapıların üyelerden birinin çıkarına ters düştüğünde tıkanabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, referandum sonrası süreçte uluslararası toplumun Kıbrıs Türk toplumuna yönelik olumlu yaklaşımı söylem düzeyinde kalmış, ekonomik ve siyasi izolasyonlar büyük ölçüde devam etmiştir. Bu durum, liberal kurumsalcı çerçevenin Kıbrıs özelinde sınırlarını açıkça ortaya koymaktadır.

Referandum sonrasında Türkiye, Kıbrıs'ta yeni bir bağlaman ortaya çıktığını vurgulayarak GKRY'yi tek taraflı olarak tüm adayı temsil edemeyeceğini ilan etmiştir. 1 Mayıs 2004'te Ankara'dan yapılan resmî açıklamada AB'ye katılacak olan Rumların, Kıbrıs Türklerini veya Kıbrıs'ın tamamını temsil etmeye yetkili olmadıkları vurgulanmış, eşit statüdeki Kıbrıs Türk halkının egemenlik haklarının korunacağı ve KKTC'nin tanınmaya devam edileceği belirtilmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.). Bu geleneksel tondaki açıklama, Türkiye'nin stratejik çıkarlarını korumak için realist tutumu elden bırakmadığını göstermiştir. Türkiye, Annan Planı'na destek verse de planın Rumlarca reddedilmesiyle eski pozisyonuna geri döneceğini uluslararası topluma ilan etmiştir. 2004 sonrası dönemde Türkiye, dış politika söyleminde KKTC'yi ayrı bir halk ve egemen bir siyasi yapı olarak tanımlayan geleneksel yaklaşımı yeniden merkeze almıştır.

Referandum sonrası dönemde Türkiye'nin GKRY'ye yönelik politikasını iki eksende görmek mümkündür: AB boyutu ve diplomatik boyut. AB boyutunda Türkiye, çözüm girişimlerinin başarısız olmasına rağmen mükafat olarak 3 Ekim 2005'te AB ile tam üyelik müzakerelerine başlamıştır. Yani bir bakıma, Kıbrıs konusunda attığı yapıcı adımlar, Türkiye'ye AB sürecinin kapılarını açmış ve Kopenhag kriterleri doğrultusunda siyasi ve ekonomik liberalizasyon adımlarını hızlandırmasına katkı sağlamıştır. Ancak Türkiye, müzakere çerçeve belgesinde GKRY'yi tanıma anlamına gelecek bir ifadenin kullanılmasından sakınmıştır. Nitekim 2004'te AB Zirvesi'nde, Türkiye'nin Gümrük Birliği Ek Protokolü'nü yeni üyeleri (GKRY dâhil) kapsayacak şekilde uygulamaya koyacağı belirtilirken, Dışişleri Bakanlığı Ek Protokolün imzalanmasının Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıma anlamına gelmediğini beyan etmiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2005). AB Dönem Başkanı Hollanda ve diğer bazı ülkeler de Türkiye'nin bu pozisyonunu anlayışla karşıladıklarını ifade etmiştir. Bu noktada neo-liberal kurumsalcı yaklaşım ile realist hassasiyetin iç içe geçtiği söylenebilir. Türkiye'nin AB ile bütünleşme hedefi doğrultusunda hem Kopenhag kriterleri kapsamında iç reform süreçlerine odaklanması hem de GKRY'yi tanımama yönündeki geleneksel politikasını sürdürmesi, 2004 sonrasında izlediği Kıbrıs politikasına özgü ikili bir denge stratejisi olarak öne çıkmaktadır.

Diplomatik boyutta ise Türkiye, GKRY ile doğrudan ikili ilişki kurmama siyasetini sürdürmüş, 2004 sonrası dönemde Kıbrıs müzakereleri BM gözetiminde yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. 2005'te KKTC'de çözüm yanlısı bir lider olarak görülen Mehmet Ali Talat'ın Cumhurbaşkanı seçilmesiyle, adada yeni bir müzakere ivmesi yakalanmıştır. Talat ve GKRY lideri Tasos Papadopoulos arasında BM himayesinde görüşmeler yapılmış ve çeşitli güven artırıcı adımlar gündeme gelmiştir. Türkiye bu süreçte, Kıbrıs Türk tarafının iyi niyetini vurgulayan ve yeni müzakereleri teşvik eden bir tutum benimsemiştir. Bu tutum, Türkiye'nin çözüm arayışından tamamen vazgeçmediğini, liberal ve kurumsal yöntemlere bir şans daha vermek istediğini göstermiştir.

Ancak bu uzlaşmacı çizgiye rağmen, GKRY'nin tutumu sertliğini korumuştur. 2006'da Türkiye, biraz da AB'ye karşı elini güçlendirmek amacıyla "Eylem Planı" adıyla bir öneri paketi açıklamıştır. Plana göre Türkiye, liman ve havaalanlarını GKRY'ye açmaya hazırdır, ancak eş zamanlı olarak Kuzey Kıbrıs'a yönelik ambargolar kaldırılmalıdır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2006). ABD, Birleşik Krallık gibi pek çok ülke ve uluslararası kuruluş Türkiye'nin bu girişimine destek açıklarken GKRY teklifi reddetmiştir. Rum tarafı, Türkiye'nin AB'ye karşı yükümlülüklerini ön koşulsuz olarak yerine getirmesini talep ediyor, izolasyonların kaldırılması konusunda ise isteksiz davranıyordu. Neoliberal kurumsalcı mantığa göre, tüm tarafların kazanacağı bu tür bir kazan-

kazan önerisinin reddedilmesi, GKRY'nin üyelik avantajını tek taraflı baskı unsuru yapmayı tercih ettiğini göstermekteydi. Zira AB üyeliğini elde eden GKRY, çözümsüzlüğün bedelini ödemekle Türkiye'nin AB sürecini veto edecek güçlü bir dış politika aracını elde etmiştir. Bu durum karşısında Türkiye, iç reformlarına devam etmekle birlikte, Kıbrıs meselesindeki yaklaşımı nedeniyle AB'nin tutumunu "çifte standartlı" olarak nitelendirmiştir (Anadolu Ajansı, 2020).

Özetle 2004-2008 arası, Türkiye açısından liberal-kurumsalcı bir açılım dönemi olmuş, Ankara ilk kez Kıbrıs konusunda bu denli esnek davranarak kapsamlı çözümü desteklemiştir. 2004 Annan Planı döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Türk tarafını plana evet demeye teşvik etmesi, liberal kuram açısından ekonomik ve siyasi faydaları maksimize eden rasyonel bir tercih olarak görülebilir. Bu süreçte Türkiye, kapsamlı bir çözümün önünü açmak adına yapıcı bir tutum sergilemiş ve Kıbrıs Türk tarafını plana evet demeye teşvik etmiştir (Tocci, 2007). Bu yaklaşımın getirisi olarak uluslararası alanda saygınlık kazanmış, AB müzakerelerini başlatmış, ancak Kıbrıs sorununun özüne dair bir ilerleme sağlayamamıştır. Türkiye'nin bu dönemdeki politikası, ekonomik ve siyasal kazanımları maksimize etme arayışıyla örtüşmektedir. Liberal teoriye göre, iki toplumlu bir federasyonun kurulması, tüm tarafların refahını artıracak bir kazan-kazan çözümü olarak değerlendirilmiştir. Ancak, GKRY'nin hayır oyu kullanması, bu liberal iyimserliği boşa çıkarmış ve çözüm sürecini sekteye uğratmıştır (Ker-Lindsay, 2011).

Bu çerçevede, Türkiye'nin 2004 sonrasında Kıbrıs sorununa yönelik çözüm arayışını BM çatısı altında sürdürmesi ve AB ile müzakere sürecinde konuyu diplomatik gündemde tutması, neo-liberal kurumsalcı yaklaşımla açıklanabilir. Özellikle 2004 Annan Planı referandumunun ve ardından AB müzakerelerine başlanmasının, Türkiye'nin kurumlar üzerinden çözüm arayışının bir yansıması olduğu söylenebilir. Ancak neo-liberal kurumsalcılığın sınırlılıkları, GKRY'nin AB üyeliği avantajını kullanarak Türkiye'nin katılım müzakerelerini kısmen engellemesiyle ortaya çıkmıştır. Bu da kurumların devlet çıkarlarıyla çeliştiğinde işlevselliğinin sınırlandığını gösterir. Benzer şekilde, Türkiye'nin 2006 yılında sunduğu 10 Maddelik Eylem Planı ile limanlarını GKRY'ye açma teklifinde bulunması, buna karşılık KKTC'ye yönelik izolasyonların kaldırılmasını talep etmesi, karşılıklı adımlar üzerinden kurumsal zeminde bir çözüm arayışını yansıtmaktadır (Aydın-Düzgüt ve Tocci, 2015). Ancak GKRY'nin bu teklifi reddetmesi ve AB içinde elde ettiği tek taraflı üyelik avantajını kullanarak Türkiye'nin katılım müzakerelerini kısmen engellemesi, neo-liberal kurumsalcı yaklaşımın sınırlarını da gözler önüne sermiştir.

Bu durum, kurumların devletlerin çıkarlarıyla çeliştiği durumlarda etkisiz kalabileceğini göstermektedir.

Realist bir bakışla değerlendirildiğinde, Türkiye'nin tavizkar tutumu GKRY tarafından kendi maksimalist pozisyonunu güçlendirmek için kullanılmış, Rum tarafı çözümsüzlüğe rağmen AB üyeliği ödülünü koruyup federasyon vizyonundan uzaklaşmıştır. Bu sonuç, Türkiye'de zamanla ödünsüz davranmanın daha rasyonel olduğu yönünde realist bir kanaatin filizlenmesine yol açmıştır. Bu deneyimlerin ardından Türkiye, Kıbrıs politikasında güç dengesi odaklı ve stratejik bir tutum sergileyerek, diplomatik esnekliği sınırlamış ve askeri-siyasi caydırıcılık araçlarını daha belirgin şekilde kullanmaya yönelmiştir.

5.2. 2009-2017: Müzakereler, Durgunluk ve Denge Arayışı

2009–2017 arası dönem, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında hem liberal hem de realist unsurların birlikte gözlemlendiği bir geçiş dönemi niteliği taşımaktadır. Bir yandan Türkiye, BM çatısı altındaki müzakere süreçlerini destekleyerek liberal/kurumsalcı çerçevede diplomatik çözüm arayışını sürdürmüş, diğer yandan Doğu Akdeniz'deki enerji rekabeti ve değişen bölgesel dengeler nedeniyle realist güvenlik kaygılarını öne çıkarmaya başlamıştır. Bu yıllar, çözüm umutlarının giderek azaldığı ama iki devletli formülün henüz resmî söylemde baskın hale gelmediği, dolayısıyla politikada durağanlık ve denge arayışının öne çıktığı bir ara dönem olarak tanımlanabilir.

2008'de GKRY'de Dimitris Hristofyas'ın iktidara gelişi ve KKTC lideri Mehmet Ali Talat'ın çözüm konusundaki istekliliğiyle yeni bir umut doğmuştur. 2008-2010 arasında Kıbrıs'ta kapsamlı müzakereler yeniden başlamış, iki lider 2008 Eylül'ünde tam teşekküllü görüşmelere başlamıştır. Bu süreçte Türkiye, arka planda KKTC'ye destek vermekle birlikte, görüşmelerin esasen iki toplumlu formatta ilerlemesini tercih etmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun "Kıbrıs'ta 2009 sonuna kadar çözüm olsun, 2012'de birleşik Kıbrıs AB Dönem Başkanı olsun." şeklindeki temennisi (Bianet, 2011), Türkiye'nin halâ çözümden tamamen vazgeçmediğini gösteriyordu. Ancak sahadaki gelişmeler ve uluslararası ortam, kısa sürede realist ve neo-realist dinamiklerin yeniden ağırlık kazanmasına yol açmıştır.

Bu dönemdeki iki kritik gelişme, Türkiye'nin GKRY'ye yaklaşımını etkilemiştir:

- Nisan 2010'da Derviş Eroğlu'nun KKTC Cumhurbaşkanı seçilmesi: Eroğlu, selefi Talat'a kıyasla daha milliyetçi ve federasyon konusunda daha şüpheci bir çizgiye sahipti. Türkiye başlangıçta müzakere sürecinin devamını desteklemiş olsa da, Eroğlu ile 2013'ten itibaren GKRY lideri olan Nikos

Anastasiadis arasındaki görüşmelerde kayda değer ilerleme sağlanamamıştır.

- 2014 Şubat ayında iki liderin yaptığı ortak açıklama: Taraflar Kıbrıs'ta çözümün iki kesimli, iki toplumlu ve siyasi eşitliğe dayalı bir federasyon temelinde olması gerektiğini teyit ettiler (UN Secretary-General's Good Offices Mission in Cyprus, 2014). Bu açıklama, federasyon parametrelerinin yeniden teyit edilmesi bakımından önemliydi ve Türkiye tarafından olumlu karşılandı. Ancak sahada güven artırıcı adımlar sınırlı kaldı; örneğin Lefkoşa'da Lokmacı Kapısı açıldı ve bazı mayın temizleme faaliyetleri gerçekleştirildi.

Bu süreçte, liberal kurumsalcı yaklaşım Kıbrıs Türk tarafında zayıflarken, Türkiye'nin çözüm konusundaki umudu da giderek azalmaya başlamıştır.

2011 yılında Afrodit sahasında hidrokarbon keşfi, Kıbrıs denklemine yeni bir boyut kazandırmıştır. GKRY, Doğu Akdeniz'de tek taraflı doğalgaz arama faaliyetlerine hız vermiş ve uluslararası enerji şirketleri ile anlaşmalar yapmıştır. Türkiye, GKRY'nin Kıbrıs Türklerinin haklarını yok sayarak doğalgaz arama faaliyetlerine karşı çıkmış ve sert güç unsurlarını devreye sokmuştur. KKTC ile Türkiye arasında kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalanmış ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO), KKTC tarafından ruhsatlar verilmiştir. 2011 sonbaharında Türk savaş gemileri ve sismik araştırma gemileri, GKRY'nin ilan ettiği ruhsat sahalarında bayrak göstererek fiili bir caydırıcılık uygulamıştır. Bu hamleler, Türkiye'nin 2004'e kıyasla daha realist ve güç odaklı bir politika benimsediğine işaret ediyordu. Enerji, artık bir baskı aracı ve güç unsuru olarak devletlerin rekabetine dâhil olmuştur (İmamoğlu & Uygun, 2021). Neorealist açıdan bakıldığında, bölgede ortaya çıkan yeni kaynaklar, aktörler arasındaki güç dengesini etkilediği için Türkiye ve GKRY arasındaki çıkar çatışmasını derinleştirmiştir. Türkiye artan enerji ihtiyacını karşılama ve enerji merkezi olma hedefleriyle hareket ederken, GKRY enerji gelirleriyle ekonomisini büyütmeyi ve bunu siyasi bir koz olarak kullanmayı amaçlamıştır. Çıkarlardaki bu ayrışma, işbirliği yerine rekabeti körüklemiş ve Kıbrıs müzakerelerini olumsuz etkilemiştir.

GKRY'nin 1 Temmuz–31 Aralık 2012 döneminde AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı devralması, Türkiye-AB ilişkilerinde gerilim yaratmıştır. Türkiye, 2011'den itibaren GKRY'nin dönem başkanlığını tanımayacağını ilan etmiştir. Dönemin Başbakanı Erdoğan, tüm Türk devlet kurumlarına genelge göndererek Rum tarafının başkanlık edeceği hiçbir AB toplantısına katılmama emri vermiştir. Nitekim Türkiye, bu 6 aylık sürede AB Konseyi Başkanlığıyla temas kurmamış, yalnızca AB Komisyonu gibi icracı organlarla iletişimi sürdürmüştür (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2012). Bu

boykot kararı, Türkiye'nin GKRY'yi tanınamama ilkesine ne kadar bağlı kaldığını ve pragmatik çıkarlar için dahi, bu ilkeden vazgeçmediğini göstermiştir. Realist açıdan, kendi egemenlik duruşunu korumak adına, AB sürecini o dönemde dondurmaya göze almıştır. Bu tutum, Türkiye'nin 2004'teki esnekliğinden uzaklaşarak daha sert bir diplomatik çizgiye geçtiğini göstermektedir. Ancak neo-liberal kurumsalcılık perspektifinden bakılırsa Türkiye, AB dönem başkanlığını boykot ederek aslında kendi üyelik hedefini de sekteye uğratmış, kurumsal etkileşimin azalması herkesin kaybettiği bir sonuç yaratmıştır. Nitekim döneme ilişkin analizlerde, GKRY'nin başkanlığı sırasında Türkiye'nin AB kurumlarıyla diyalogunun neredeyse tamamen tıkanıdığı ve bu durumun her iki tarafça da fark edilen bir çıkmaz yarattığı vurgulanmıştır (Centre for Eastern Studies [OSW], 2012).

Bu gelişmeler ışığında 2009-2017 dönemi, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında ikili bir karakter sergilemiştir. Türkiye bir yandan müzakere masasında kalmaya çalışmış ve özellikle Mustafa Akıncı'nın 2015'te KKTC Cumhurbaşkanı seçilmesiyle canlanan görüşme trafiğini desteklemiş; diğer yandan, GKRY'nin Doğu Akdeniz'deki tek taraflı doğalgaz arama faaliyetlerine karşı askeri ve diplomatik caydırıcılığa dayalı kararlı adımlar atarak, deniz yetki alanlarını koruma yönünde daha proaktif bir strateji benimsemiştir. Kuramsal açıdan baktığımızda; GKRY'nin AB içindeki konumunu kullanarak Türkiye'ye baskı yapması (veto gücü, fasılları dondurmaya, Kıbrıs Cumhuriyeti kimliğiyle tek taraflı adımlar atması) karşısında Türkiye, dengeleyici adımlar atmıştır. Bu, neo-realist anlamda güç dengesi politikasına dönüşün işaretiydi. Örneğin, Türkiye'nin Akdeniz'de askeri varlık göstermesi, GKRY-Yunanistan-İsrail-Mısır gibi olası ittifaklara karşı caydırıcılık sağlamaya yönelikti. Ankara ayrıca, 2013 sonrası dönemde içeride artan milliyetçi dalganın da etkisiyle daha yüksek perdeden söylem geliştirmeye başlamıştır. Türkiye'nin çıkarlarına aykırı adımlar atılırsa kendi kartlarını oynayacağı netleşmiştir. Bunun bir yansıması da Maraş kozunun masaya sürülmesi olmuştur. 2017 sonrasında Türkiye ve KKTC, uzun yıllardır kapalı olan Maraş'ı yeniden açma niyetini dile getirmiştir. Realist bakışla, sahada fiili durum yaratma stratejisi öne çıkmıştır.

Liberal kurumsalcılığın zayıflaması bağlamında; her ne kadar 2015-2017 arasında Akıncı-Anastasiadis görüşmeleri umut verse de 2017 Temmuz'unda Crans-Montana zirvesinin sonuçsuz kalması önemli bir kırılma yaratmıştır. BM gözetimindeki bu konferansta taraflar federasyon parametreleri üzerinde anlaşamamış, özellikle güvenlik ve garantiler konusunda Türkiye ile GKRY arasında görüş ayrılığı giderilememiştir. Anastasiadis'in Türkiye'nin Garanti Antlaşması'ndan doğan tek yanlı müdahale hakkının son bulmasını ve Türk askerinin büyük oranda çekilmesini talep

etmesi, Ankara'da güvenlik çıkarlarına tehdit olarak görülmüştür. Türkiye, ilk kez garanti sisteminin reformunu görüşmeye açık olduğunu ima ederek bazı açılımlar yapsa da nihai tikanıklık aşılamamıştır. Bu başarısızlık, Türkiye'nin gözünde BM, çözüm parametrelerinin tükendiği algısını güçlendirmiştir (Grigoriadis, 2017). Böylece liberal kurumsalcı çerçeve ciddi darbe almıştır. Ankara, "Rum tarafı federasyon istemiyor, AB üyeliğiyle zaten rahatlar" sonucuna varmıştır. Bu noktadan sonra Türkiye'nin Kıbrıs politikasında kurumsal diplomasiden çok ikili güç dengesi ve yeni alternatif arayışları belirginleşecektir.

Yapısalcı (inşacı) unsurlar kapsamında; 2004 sonrası Türkiye'nin dilinde geleneksel olarak var olan KKTC'nin eşit statüsü vurgusu, bu dönemde yavaş yavaş iki devletli çözüm söylemine evrilmiştir. Dikkat çekici biçimde, Türkiye'de farklı siyasi partiler de Rum tarafının uzlaşmaz tutumunu eleştirerek iki devletli çözüme atıf yapmaya başlamışlardır. Aslında daha 1990'larda Rauf Denktaş ve TBMM kararları ile dile getirilen "iki devlet olmadan çözüm olmaz" tezi, 2010'ların sonunda tekrar ana akım söyleme dönüşmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1999). Bu durum, inşacı açıdan Türkiye'nin kimlik algısında belirgin bir kaymanın göstergesiydi. 2004'te federasyonu kabullenip Annan Planı'nı destekleyecek kadar uzlaşan Türkiye, 2017'de aynı zeminin artık kendisi için ne güvenli ne de adil olduğu kanaatine varmıştır (Gülseven, 2020). Bu kanaat, yıllar içinde yaşanan deneyimler ve karşılıklı güvensizlik üzerine inşa edilmiştir. Örneğin, KKTC halkı 2004'te "evet" dediği halde izolasyonların kaldırılmaması ve Rumların paylaşım isteksizliği, toplumda "Rumlar bizi eşit görmüyor" algısını güçlendirmiştir (Vural ve Rustemli, 2006). Dolayısıyla çözüm vizyonu, siyasi eşitlikten egemen eşitlik talebine doğru belirgin şekilde değişmiştir.

Türkiye'nin GKRY'yi tanımayı reddetmesi, bunu bir egemenlik meselesi olarak konumlandırması ve zamanla iki halkın eşit egemenliği söylemini geliştirmesi, sosyal inşacı yaklaşımla yorumlanabilir. Bu söylem, yalnızca hukuki veya siyasi bir tutum değil, aynı zamanda kimliğe dayalı bir dış politika anlayışının ürünüdür. Ankara'nın Kıbrıs Türklerini ayrı bir halk ve devlet olarak görmesi ve uluslararası toplumdan bu kimliği tanımasını talep etmesi, GKRY'yi ise yalnızca Kıbrıslı Rumları temsil eden bir yönetim olarak nitelemesi, sosyal inşacılığın kimlik temelli analizine uygundur (Rumelili, 2004). Bu bağlamda, Türk tarafının söyleminde 1960 ortaklık düzeninin çökmesiyle adada iki ayrı halk ve otoritenin oluştuğu vurgusu öne çıkar. Çözümün de ancak bu iki toplumlu gerçekliğin kabulüyle mümkün olacağına inanılır. Buna karşılık GKRY ve Yunanistan tarafı, adanın tek meşru hükümetinin kendileri olduğunu uluslararası norm haline getirmiştir. Her iki tarafın uluslararası toplum önünde inşa ettiği

söylemler, örneğin Rum liderliğinin Türkiye'nin 1974 müdahalesini işgal olarak nitelemesi, Türkiye'nin ise bunu barış harekâtı olarak tanımlaması, çatışmanın çözümünde sosyal olarak inşa edilmiş kimliklerin ve algıların ne derece belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Diez, 2005).

Sonuç olarak 2009-2017 dönemi, Türkiye'nin GKRY'ye yönelik dış politikasının bir ara formu gibi şekillenmiştir. Ne tamamen uzlaşmacı ılımlı çizgi ne de tam kopuş ve restleşme. Türkiye müzakere kapısını açık tutmuş ama bu süreçte stratejik sabrının azaldığını gösteren adımlar atmıştır. Kıbrıs sorununda statükonun sürmesi, Türkiye'nin AB hedefini neredeyse dondurmıştır. Nitekim 2016'dan sonra Türkiye-AB ilişkileri, mülteci krizinde işbirliği haricinde neredeyse donmuştur. Bu bağlamda, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında realist güvenlik hesapları yeniden öne çıkarken, liberal işbirliği umutları zayıflamıştır. 2017 Crans-Montana başarısızlığı ise adeta bardağı taşıran son damla olmuş ve Türk dış politikasını sonraki dönemde yeni ve farklı bir düzleme taşımıştır.

5.3. 2017-2024: Geleneksel Politikaya Dönüş ve İki Devlet Stratejisi

2017'deki başarısız Kıbrıs Konferansı'nın ardından Ada'da çözüm müzakereleri çıkmaza girmiş, BM Genel Sekreteri António Guterres, yeterli ortak zemin bulunmadığını açıklayarak resmi müzakerelere ara verdiğini duyurmuştur (United Nations, 2021). Bu boşluk döneminde sahadaki dinamikler hızlı şekilde değişmeye başlamış ve Türkiye'nin yaklaşımında belirgin bir paradigma değişimi yaşanmıştır. Artık Ankara, federasyon tabanlı çözüm arayışının tükendiği gerekçesiyle iki devletli çözüm tezini açıkça savunmaya başlamıştır.

2016 sonrasında Türkiye iç politikasında milliyetçi hassasiyetler güçlenmiştir. 2018 itibarıyla AK Parti ile milliyetçi Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) ittifakı, dış politikada da güç temelli söylemlerin benimsenmesine zemin hazırlamıştır. Kıbrıs meselesi, Türk kamuoyunda milli bir dava olarak görülmeye devam ettiği için, "federasyon defteri kapanmıştır" söylemi siyasi destek bulmuştur. Nitekim Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 2014'te Cumhurbaşkanı seçildikten hemen sonra ilk yurtdışı ziyaretini KKTC'ye yapmış ve "Kıbrıs'ta federasyon temelli bir çözüm artık mümkün değil, iki devletli çözümün gündeme gelmesi gerekir" diyerek yeni paradigmanın işaretini vermiştir (Hürriyet, 2014). Bu açıklama, Türkiye'nin en üst makamından gelen ilk net iki devlet vurgusu olmuştur. Devamında, dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu 2017-2018 döneminde sıkça Kıbrıs'ta alternatif çözüm modellerini konuşma zamanının geldiği yönünde açıklamalar yapmıştır. Eylül 2020'de Çavuşoğlu daha da ileri giderek "Federasyon için müzakere etmeyeceğimizi

defalarca söyledik. Türkiye Cumhuriyeti olarak iki devletli çözüm, konfederasyon başta olmak üzere diğer seçenekleri müzakere edeceğiz” diyerek yeni resmi çerçeveyi kamuoyuna duyurmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2020).

Ekim 2020’de KKTC Cumhurbaşkanlığı’na Ersin Tatar seçilmiştir. Tatar, selefi Akıncı’nın federasyon çözümünün aksine, açıkça iki devlet formülünü savunan bir siyasetçiydi. Türkiye’nin desteğiyle yürüttüğü kampanya sonunda seçilmesi, Ankara-Lefkoşa arasında tam bir söylem uyumu sağlamıştır. Artık Türk tarafı, BM nezdindeki görüşmelerde bile egemen eşitlik tezini ön şart olarak masaya getirmeye başlamıştır. Nitekim Nisan 2021’de Cenevre’de yapılan 5+BM formatındaki gayri resmi toplantıda Tatar, iki ayrı devletin iş birliğine dayalı çözüm önerisini resmen sunmuştur (Euronews, 2021). Bu planda, BM Güvenlik Konseyi’nin KKTC’nin eşit uluslararası statüsünü tanıyan bir karar alması talep ediliyor ve ancak bu gerçekleşirse federasyon yerine iki devlet arasında geleceğe yönelik müzakerelere başlanacağı belirtiliyordu. Beklendiği üzere Rum tarafı bu öneriyi anında reddetmiş ve BM Genel Sekreteri Guterres “ortak zemin bulunamadı” diyerek toplantıyı sonuçsuz kapatmıştır (Al-Jazeera, 2021). Türk tarafı, bu toplantı ile pozisyon değişikliğini BM platformu aracılığıyla uluslararası topluma ilan etmiştir.

Türkiye ve KKTC, Temmuz 2021’den itibaren Kapalı Maraş bölgesinde kademeli açılım politikasına başlamıştır. Yıllardır dikenli tellerle çevrili hayalet şehir Maraş’ın bir kısmı sivil kullanıma açılmış, mülkiyet hakları iddiaları için envanter çalışmaları yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 20 Temmuz 2021’de Lefkoşa’da yaptığı konuşmada, Maraş’ta hayat yeniden başlayacak mesajı vermiştir (TRT Haber, 2021). Bu adım, uluslararası toplumda tepki çekse de Türk tarafının kararlılığını göstermiştir.

Realist açıdan Maraş hamlesi, müzakerelere dönüş için baskı oluşturmayı ve Rum tarafına kazan-kazan yerine kaybet-kaybet ihtimalini hatırlatmayı amaçlıyordu. Zira Maraş’ın açılması, GKRY’yi rahatsız eden ve KKTC’nin statüsünü pekiştiren bir gelişmeydi. Nitekim ABD, Birleşik Krallık, AB ve Rusya bu adıma tepki göstererek BM kararlarına aykırı olduğunu söylemişlerdir (BBC News Türkçe, 2021). Fakat Türkiye, BM Güvenlik Konseyi kararlarının, Maraş’ın ancak kapsamlı bir çözümle iade edileceğine dair hukuken bağlayıcı bir zorunluluk yaratmadığı argümanını öne sürerek eleştirilere karşı çıkmıştır. Dışişleri Bakanlığı (2021), Maraş açılımının mülkiyet haklarına zarar vermeyeceğini ve atılan adımların uluslararası hukukla tamamen uyumlu olduğunu vurgulamıştır. Açıklamada, Maraş açılımının pilot bölgesinde askeri statünün kaldırılmasının temel amacının bölgenin yeniden ekonomiye kazandırılması olduğu ifade

edilmiştir. Ayrıca, bu adımın mülkiyet haklarına zarar vermeyeceği vurgulanmış ve “mülklere el konulacağı” yönündeki iddialar kesin bir dille reddedilmiştir. GKRY, Türkiye’yi yeni bir oldubitti yaratmakla suçlayıp konuyu BM Güvenlik Konseyi’ne taşımış, Konsey Temmuz 2021’de Türkiye’yi kararlarını ihlal etmekle eleştiren bir açıklama yayınlamıştır (United Nations Security Council, 2021). Türkiye ve KKTC ise geri adım atmayacaklarını duyurmuşlardır. Bu restleşme, müzakere zeminini iyice zorlaştırmıştır.

2017 Crans-Montana görüşmelerinin başarısızlığa uğramasıyla federasyon temelli çözüm perspektifi zayıflamış, Türkiye giderek daha çok egemenlik ve güvenlik merkezli politikalara yönelmiştir. Bu bağlamda Doğu Akdeniz’deki enerji rekabeti ve deniz yetki alanları sorunu, Ankara’nın gündeminde öncelikli hale gelmiştir. 2019-2020 yıllarında Türkiye, Mavi Vatan doktrini çerçevesinde Doğu Akdeniz’deki hak ve menfaatlerini kararlı biçimde savunmuştur. Yavuz ve Fatih gemileri, Türk Deniz Kuvvetleri’nin korumasında Kıbrıs adası açıklarında sondajlar gerçekleştirmiştir. AB, Türkiye’nin bu faaliyetlerine karşı 2019’da bazı fonların kısıtlanması, sorumluluğu olan kişi ve şirketlere yaptırım listesi hazırlanması gibi sembolik yaptırım kararları almıştır. Yunanistan, GKRY ve Fransa’nın başını çektiği diplomatik baskılara rağmen, Türkiye geri adım atmamış, neo-realist bir motivasyonla, bölgede fiili güç projeksiyonu yaparak tek taraflı girişimlere meydan okumuştur. Bu strateji kısmen sonuç vermiştir. Örneğin, GKRY’nin 2020’de planladığı bazı sondaj faaliyetleri ertelenmiştir. Total, ENI gibi uluslararası şirketler Türk donanmasıyla karşılaşmamak için takvimlerini kaydırmışlardır. Öte yandan bu girişim, Türkiye’nin Batılı müttefikleriyle ilişkisini de germiştir. ABD, 2022’de GKRY’ye uyguladığı silah ambargosunu kaldırarak Rum tarafına desteğini göstermiş, AB ise Türkiye ile pozitif bir gündem arayışına girse de Kıbrıs meselesindeki tarafgir duruşunu korumuştur. Son tahlilde Türkiye, realist caydırıcı güç gösterisi sayesinde Doğu Akdeniz’de kendi çıkar alanını korumayı başarmış ve bölgesel enerji denklemlerinde tamamen dışlanmasının önüne geçmiştir. Bununla birlikte, Türkiye’nin ileri sürdüğü tezler uluslararası düzeyde beklenen ölçüde karşılık bulmamış, bu nedenle elde edilen kazanımlar kısmen sınırlı kalmıştır. KKTC’nin hâlen tanınmamış olması ve Kıbrıs Türklerinin enerji paylaşımındaki rolünün askıda bulunması bu durumu yansıtmaktadır. Ancak Türkiye’nin stratejisi, esasen Rum-Yunan-Mısır-İsrail ekseninin dışlayıcı hamleleri karşısında kayıpları önlemeye ve bölgesel dengeyi muhafaza etmeye yönelik olarak işlev görmüş, bu açıdan belirli bir başarı sağlamıştır.

Bu gelişmeler neticesinde Türkiye, 2004 yılındaki

federasyon yanlısı söyleminden uzaklaşarak 2020'lerde iki devletli çözüm alternatifini savunur hale gelmiştir. Bu söylemsel dönüşüm, klasik yapısal realizmin ötesinde, aynı zamanda kimlik temelli ve bölgesel revizyonizmi içeren yeni bir dış politika paradigması olarak okunabilir. Tziarras'ın (2015) çalışmasına göre, Türkiye'nin bu tutum değişimi, neo-klasik realizm çerçevesinde değerlendirildiğinde, yalnızca dış sistemdeki değişimlere değil, aynı zamanda iç politikadaki ideolojik dönüşüme dayanan ve revizyonist hedeflere yönelen bir dış politika dönüşümüdür. Bu yaklaşım, Türkiye'nin garanti rejimini yeniden tanımlama isteği, askeri varlığını koruma çabası, GKRY'nin AB üyeliğinden kaynaklanan güç dengesizliği ve karşı tarafın niyetine dair olumsuz inanç gibi inşacı unsurlarla birlikte değerlendirilebilir.

Bu dönemi kuramsal açıdan değerlendirdiğimizde; realizm kapsamında Türkiye bu dönemde milli çıkarları için uluslararası toplumla ters düşmeyi göze almıştır. Kıbrıs'ta Türk tarafının güvenliğinin sağlanması, gerekirse 1974 müdahalesi gibi tek taraflı adımlarla statükonun korunması, realizmin öngördüğü güç mücadelesinin sonucudur (Çimen, 2024). KKTC'nin tanınması sağlanamasa bile, en azından Türkiye'nin desteğiyle mevcut statükonun kendi çıkarlarına uygun olduğuna karar vermiştir. Doğu Akdeniz'deki askeri güç gösterileri, Maraş'ın açılması gibi adımlar, klasik realizmin güçle hak elde etme düşüncesini yansıtmıştır. Öte yandan, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları konusunda Mavi Vatan doktrini ekseninde ortaya koyduğu iddialar, klasik realist güvenlik paradigmasını bölgede yeniden üretmektedir. Bu strateji, Libya ile imzalanan deniz sınırı anlaşması gibi örneklerle Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki güç projeksiyonunu kurumsallaştırmaya çalıştığını göstermektedir (Yaycı, 2020). Türkiye'nin askeri ve ekonomik gücü arttıkça (örneğin yerli doğalgaz arama kapasitesi, SİHA'ların bölgede devriye yeteneği vb.), pazarlık masasındaki tavrı da katılaşmıştır. Güç dengesi açısından bakıldığında, Türkiye artık Kıbrıs konusunda uluslararası baskılara daha dirençli bir profil çizmiştir. Bunda ABD'nin bölgeden kısmen çekilmesi, AB'nin kendi iç sorunları, Rusya'nın farklı cephelerde yoğunlaşması gibi bölgesel konjonktürün de etkisi olmuştur. Realizm, Türkiye'ye hakların teslimi güçle olur fikrini vermiş görünmektedir.

Neo-realist perspektiften bakıldığında, uluslararası sistemdeki değişimlerin Türkiye'nin dış politika tutumuna zemin hazırladığı açıkça görülmektedir. Özellikle 2010'lu yıllarda AB üyelik perspektifindeki zayıflama, Türkiye'nin

normatif çerçeveye uyum sağlama motivasyonunu büyük ölçüde azaltmıştır. Bu noktadan sonra Türkiye, kendi başına hareket eden ve bölgesel güç dengeleri doğrultusunda stratejik pozisyon alan bağımsız bir aktöre dönüşmüştür (Öniş, 2011). Örneğin, Kıbrıs meselesinde Türkiye, Rusya ile yakınlaşmasını da koz olarak kullanabilmiştir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de GKRY'nin tek taraflı hidrokarbon faaliyetlerine yönelik askeri caydırıcılık adımları, bölgesel güç dengesini korumak amacıyla sistemin oluşturduğu yapısal baskılara verdiği doğrudan bir tepkidir (Stergiou, 2017; Koktsidis, Constantinou ve Joseph, 2021). Ayrıca Batı'ya karşı elini güçlendirmek için farklı ittifaklara açık olduğunu göstermiştir.² Öte yandan Çin gibi küresel aktörlerin yükselişi, Batı'nın Türkiye üzerindeki etkisini azaltarak Ankara'ya daha fazla hareket alanı vermiştir. Anarşik sistemde hayatta kalma içgüdü, Türkiye'yi Kıbrıs'ta kendi kontrolünü sağlama hedefine yöneltmiştir.

Öte yandan, Türkiye'nin GKRY'ye yönelik dış politikasında iç faktörlerin, özellikle devlet liderlerinin tehdit algılarının, milliyetçi siyasal söylemlerin ve iç siyasi dinamiklerin etkisi de büyüktür. Bu bağlamda, özellikle Mavi Vatan doktrini gibi iç siyasi süreçlerde şekillenen stratejik vizyonlar ve bunların dış politikaya etkisi, neo-klasik realizm kapsamında değerlendirilmelidir. Neo-klasik realizme göre, uluslararası sistemin baskıları devletlerin dış politika davranışlarını etkilerken, devletlerin bu baskıları nasıl algıladığı ve iç politikada nasıl yorumlayıp politika ürettiği de kritik önem taşır (Rose, 1998). Dolayısıyla Türkiye'nin GKRY'ye karşı dış politika tercihlerinde hem uluslararası sistemin yarattığı yapısal kısıtlamalar hem de iç siyasi dinamiklerin ve liderlik algılarının birlikte etkili olduğu söylenebilir.

Neo-liberal ve kurumsalcı perspektif açısından bakıldığında, 2017 sonrası dönemde bu yaklaşım Türkiye'nin Kıbrıs politikasını anlamada yetersiz kalmıştır. BM çözüm parametrelerine yapılan geleneksel atıflar büyük ölçüde terk edilmiş, bunun yerine "yeni fikirlerin masaya getirilmesi gerektiği" yönündeki söylemler öne çıkmıştır. Türkiye, BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet misyonunun devamına karşı çıkmamış olsa da mevcut parametrelerin değiştirilmesini talep ederek kurumsal zemini sorgulamaya başlamıştır. Bu, kurumların tümünden reddi değil, fakat kurumsal çerçevenin köklü biçimde revize edilmesi isteği anlamına gelmiştir. Buna karşılık AB'nin Kıbrıs politikasına ilişkin eleştiriler sertleşmiş; Erdoğan yönetimi, GKRY'nin AB üyeliğini gayrimeşru gördüğünü ve Avrupa kurumlarının taraflı davrandığını sıkça vurgulamıştır (Al-Jazeera, 2023). Dolayısıyla bu dönemde liberal kurumsalcı yaklaşım hem söylemsel hem pratik düzeyde fiilen devre dışı kalmış; Kıbrıs

² 2019'da KKTC'nin İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) ve Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) gibi forumlarda statüsünü yükseltme çabaları buna örnek olabilir.

sorununu açıklamada yetersiz bir çerçeveye dönüşmüştür. Bunun doğal sonucu, kapsamlı çözüm ihtimalinin hiç olmadığı kadar uzaklaşması, diplomasi yerine karşılıklı suçlamaların hâkim hale gelmesidir.

Sosyal inşacılık bağlamında ise 2017-2024 döneminde Türk tarafının kimlik söylemi iyice pekişmiştir. Artık Ankara, KKTC'yi açıkça "Türk Devleti" olarak tanımlamakta, uluslararası toplumu da Kıbrıs'ın gerçeklerini kabul etmeye davet etmektedir. Örneğin Cumhurbaşkanı Tatar, Yunanistan Başbakanı Miçotakis'in 2022'de ABD Kongresi'ndeki konuşmasına cevap verirken "Miçotakis, nerede konuşma yaparsa yapsın halâ Kıbrıs'ın gerçeklerini görmüyor. Zihniyet, halâ Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamaktır" diyerek Rum ve Yunan tarafının zihniyetine vurgu yapmıştır (KKTC Cumhurbaşkanlığı, 2022). Bu söylem, Türk tarafının kendi tezini moral üstünlük üzerinden kurmaya çalıştığını, karşı tarafı ise maksimalist emellerle suçladığını göstermektedir. Bir diğer inşacı hamle de Türkiye'nin KKTC ifadesini uluslararası belgelere sokma çabasıdır. KKTC, 2021'de TDT'na gözlemci üye yapılmış ve Erdoğan BM Genel Kurulu'nda ilk kez doğrudan KKTC'nin tanınması çağrısı yapmıştır (Anadolu Ajansı, 2023). Her ne kadar somut tanıma kazanımları olmasa da bu adımlar KKTC'nin uluslararası görünürlüğünü artırmış ve ayrılıkçı çözüm tezine belli bir normatif zemin hazırlamıştır. Sosyal inşacı açıdan, tarafların karşılıklı algıları giderek katılaştırmıştır. Türk tarafı kendini mazlum ve hakkı yenmiş olarak kodlarken, Rum tarafını uzlaşmaz ve adil paylaşımı reddeden taraf olarak kodlamıştır. Rum tarafı ise Türk tarafının çözümden kaçtığı, işgali kalıcılaştırmaya çalıştığı söylemini güçlendirmiştir (Lacher ve Kaymak, 2005). Böylece zihinlerdeki uçurum derinleşmiştir.

Bu analiz ışığında, Türkiye'nin 2017–2024 dönemindeki politikalarının etkililiği karmaşık bir tablo ortaya koymaktadır. Bir yandan Türkiye, Kıbrıs Türklerinin sesini uluslararası platformlarda daha görünür hale getirmiş, Doğu Akdeniz'de çıkarlarını korumak amacıyla askeri ve stratejik adımlar atmış ve kendi kamuoyu açısından kararlı bir duruş sergilemiştir. Öte yandan, Kıbrıs sorununun nihai çözümü daha da güçleşmiş, Türkiye'nin savunduğu iki devletli çözüm tezine henüz herhangi bir uluslararası aktör açık destek vermemiştir. Bu nedenle Türkiye, güçlü bir söylem geliştirmiş olsa da gerçekleştirilmesi zor bir hedefi savunur konumda kalmakta ve dış politikada sınırlı bir hareket alanı bırakmaktadır.

6. ÇÖZÜM MODELLERİ ULUSLARARASI TEPKİLER VE KURAMSAL YANSIMALAR

Kıbrıs sorununun çözümü için tarihsel olarak iki temel yaklaşım ortaya çıkmıştır. Birincisi, adada iki toplumlu federasyon kurulması, ikincisi ise mevcut fiili duruma

uygun biçimde iki ayrı egemen devletin varlığının kabul edilmesidir. Türkiye'nin resmi tezleri de yıllar içinde bu iki çözüm paradigması arasında gidip gelmiştir. Takip eden bölümlerde, federasyon modeli ile iki devlet modeli karşılaştırılarak her iki formülün Türkiye bakımından avantajları ve sınırlılıkları incelenmiş, sürdürülebilirlikleri değerlendirilmiştir. Ayrıca uluslararası aktörlerin pozisyonları ayrı başlıklar halinde ele alınmıştır.

6.1. Federasyon Temelli Çözüm: Vizyonu ve Sonuçları

Kıbrıs'ta federasyon, adada iki kurucu milletin oluşturacağı ortak bir çatı altında birleşmesini öngörür. Bu model, ilk kez 1977-1979 Doruk Anlaşmaları'nda prensip olarak benimsenmiş, sonraki BM planlarının (1992 Gali Fikirler Dizisi, 2004 Annan Planı vb.) temelini oluşturmuştur (Republic of Cyprus Ministry of Foreign Affairs, t.y.; United Nations, 1992; United Nations, 2004c). Federasyon formülüne göre, iki toplum siyasi eşitlik temelinde federal hükümeti paylaşacak, ancak geniş otonomiye sahip kurucu federasyonlar (Türk ve Rum eyaletleri gibi) kendi bölgelerinde çoğunluk unsuru olarak kalacaklardır. Bu çözüm modeli, üniter devlet ile bölünme arasında üçüncü bir yol olarak kurgulanmıştır.

Türkiye, özellikle 1990'ların sonu ve 2000'lerin başında federasyon görüşmelerine destek vermiştir. 2004 Annan Planı'na güçlü destek bunun en belirgin çıktısıdır. Federasyon modeli, Türkiye açısından hangi avantajları içermektedir?

Uluslararası meşruiyet: Federasyon çözümü 1990'lardan itibaren BM Güvenlik Konseyi kararlarında sürekli olarak vurgulanmaktadır. Özellikle 1992 tarih ve 750 sayılı Karar ve devam eden kararlar, adanın bir federasyon olarak birleşmesi gerektiğinin altını çizmiştir (United Nations Security Council, 1992). Dolayısıyla hayata geçmesi halinde uluslararası toplum tarafından tanınacak ve desteklenecektir. Bu, Kıbrıs Türk toplumunun uluslararası izolasyonunun bitmesi demektir. Türkiye, garantör ülkelerden birisi olarak, üzerine düşeni yapan ve sorunu çözen aktör konumuna geleceği için, yıllardır maruz kaldığı diplomatik baskılardan kurtulması öngörülmektedir.

AB perspektifi ve ekonomik faydalar: Birleşik bir Kıbrıs, hâlihazırda AB üyesi olan GKRY'nin devamı niteliğinde olacağından, KKTC de AB'nin parçası haline gelecektir. Bu, Kıbrıs Türk halkının AB vatandaşlığı haklarına erişimi, AB fonlarından yararlanması, doğrudan ticaret yapabilmesi anlamına gelmektedir. Türkiye açısından da federasyon, AB ile ilişkilerde bir engelin aşılması anlamına gelecektir. Zira GKRY, birleşik bir Kıbrıs'ın parçası olunca, Türkiye'nin AB üyelik sürecindeki veto ortadan kalkabilir. Ekonomik olarak ise Kıbrıs adası bir bütün olarak istikrara kavuşacağı için, Türk ve Rum tarafları arasında ticaret, yatırım ve turizm

potansiyelleri artacaktır. Özellikle Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının keşfiyle, bunların barışçı şekilde değerlendirilip Türkiye üzerinden Avrupa'ya sevki gibi kazan-kazan senaryoları mümkün olabilecektir.

Güvenlik ve garanti dengesi: Federasyon modeli, Türkiye'nin 1960 Garanti ve İttifak Antlaşmaları çerçevesindeki garantörlük haklarını doğrudan ortadan kaldırmaksızın yeni bir güvenlik mimarisi oluşturabilir. Örneğin, 2004 Annan Planı'nda garantörlük sistemi revize edilerek korunmuş, Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık'ın garantörlük hakları devam etmekle birlikte, bu sistem yeni bir güvenlik mimarisi çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Plana göre Türk ve Yunan askerlerinin sayıları belirli bir takvim çerçevesinde kademeli olarak azaltılacak, belirli bir süre sonunda yalnızca sembolik sayıda asker adada kalacaktı. Ayrıca, garantör devletlerin müdahale hakkı, yalnızca iki tarafın mutabakatıyla uygulanabilecek şekilde sınırlandırılmıştı (United Nations, 2004c).

Ayrıca plan, Türk askerinin adadaki varlığının tamamen sona ermesinin Kıbrıs Türk toplumunun onayı olmadan gerçekleşmeyeceğini düzenleyerek Türkiye'nin asgari güvenlik kaygılarını gidermeyi amaçlamıştır. Aynı şekilde, Yunanistan'ın da Ada'daki askeri varlığı kademeli olarak kaldırılacaktı. Bu düzenlemeler, hem iki toplumun güvenlik endişelerine yanıt vermeyi hem de uzun vadede adada güvenlik mekanizmalarının dış müdahaleler olmadan, Ada halkının kontrolünde işlevsel hale gelmesini amaçlamaktaydı. Dolayısıyla federasyonun, iki tarafın da kendini güvende hissedeceği bir denklemi (NATO ve AB güvenceleri dâhil) barındırma potansiyeli olabilir.

Buna karşılık, federasyonun sınırlılıkları ve Türkiye için riskleri de mevcuttur:

Yönetim paylaşımının zorluğu: Federasyon, Türk ve Rumların ortak bir hükümet kurması anlamına gelmektedir. 1960 Ortaklık Cumhuriyeti süreci, iki toplum arasındaki güç paylaşımının kalıcı bir siyasi düzen oluşturamadığını göstermiştir. Türk tarafı, aynı durumu tekrar yaşamaktan çekinmektedir. Ontolojik açıdan Rum tarafının niyetine güven azalmıştır. Federasyonda zamanla Türklerin nüfusça az olmasının dezavantajları ortaya çıkabilir. Siyasi eşitlik ilkesi kabul edilse bile, fiili uygulamada çoğunluk-azınlık dinamiği ortaya çıkabilir, karar alma mekanizmaları kilitlenebilir. Nitekim 2017 Crans-Montana'da Kıbrıslı Rumlar, Türk askeri olmadan, garantisiz bir güvenlik düzeni dayatmış, ayrıca dönüşümlü başkanlık gibi siyasi eşitlik unsurlarında isteksiz davranmıştır. Türkiye, Kıbrıs Türklerinin böyle bir ortaklık devleti içinde kimliğini ve siyasi varlığını kaybetmesinden endişe duymaktadır.

Türkiye'nin stratejik hak kayıpları: Federasyon kurulursa, Kıbrıs Cumhuriyeti son bulacak ve yeni bir ortaklık devleti oluşacaktır. Bu durumda Türkiye'nin 1960 Antlaşmaları'ndan kaynaklanan tek taraflı müdahale hakkı muhtemelen geçersiz hale gelecek veya ciddi kısıtlamalara uğrayacaktır. Aynı şekilde Türk askeri varlığı da büyük ölçüde sembolik bir düzeye inecektir. Bu, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki stratejik derinliğinin daralması anlamına gelmektedir. Özellikle 1974'ten bu yana adanın kuzeyini bir güvenlik tamponu olarak gören Türk savunma anlayışı için bu radikal bir değişimdir. Eğer federal Kıbrıs ileride tekrar bir kriz yaşarsa, Türkiye'nin müdahil olması eskisi kadar kolay olmayacaktır. Bu belirsizlik, Türkiye'de güvenlik bürokrasisini ve milliyetçi çevreleri federasyona karşı mesafeli kılmıştır.

İç sürdürülebilirlik sorunu: Federasyon kurulduktan sonra, iki toplum arasında çözülmemiş hususlar (mülkiyet, toprak düzenlemeleri, mülteciler vb.) uygulama aşamasında anlaşmazlık çıkarabilir. On binlerce Kıbrıslı Rum'un ve Kıbrıslı Türk'ün kuzey-güney arasında yer değiştirmesi gibi büyük demografik değişimler gerginlik yaratabilir. Ortak federal hükümet bu sorunlarla baş edemezse, devlet işleyemez hale gelir. Türkiye açısından en kötü senaryo, federasyon kurulduktan kısa süre sonra çökmesi ve adada kaos çıkmasıdır. Zira o durumda 1974'te sağlanan caydırıcılık etkisi kaybolmuş, Türk askerî varlığı asgariye inmiş olacağı için Kıbrıs Türklerini korumak zorlaşacaktır. Bu nedenle bazı analistler, federasyonun yaratacağı kurumsal ve demografik zorluklar nedeniyle "kötü bir anlaşma" ihtimaline karşı temkinli yaklaşmayı ve bu şekilde ortaya çıkacak risklerin doğuracağı olumsuz sonuçlar sebebiyle, anlaşmanın daha rasyonel olduğu görüşünü savunmuşlardır (Ker Lindsay, 2011; Cobham, 2007).

Federasyon modeli, liberal ve neoliberal kurumsalcı yaklaşımlarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu kuramlar, devletlerin mutlak çıkarlarını maksimize edebilmek adına iş birliğine açık olduklarını ve uluslararası kurumların çatışmaları azaltabileceğini savunur. Kıbrıs'ta federatif çözüm, iki tarafın ortak çıkarları temelinde sürdürülebilir bir barış inşa etme idealini taşır. Özellikle 2004 Annan Planı sürecinde Türkiye'nin yapıcı rolü, bu kuramsal çerçeveye uyum içindedir. Türkiye, hem AB ile üyelik müzakerelerini hızlandırmak hem de uluslararası meşruiyetini artırmak için federatif çözümü desteklemiştir.

Neoliberal kurumsalcılık bağlamında, federasyonun BM ve AB aracılığıyla güvence altına alınması ve taraflar arasında karşılıklı bağımlılık yaratması beklenebilir. Bu kuramın varsayımlarına göre, kapsamlı bir barış anlaşması, gelecekteki çatışma olasılığını azaltır, çünkü taraflar bir çözümün ekonomik ve diplomatik faydalarından vazgeçmek istemez. Dolayısıyla, federasyonun başarısı yalnızca iç

dinamiklere değil, aynı zamanda kurumsal gözetim ve yaptırım mekanizmalarına da bağlıdır.

Yapısalcı kurama göre federasyonun başarısı, yalnızca maddi çıkarların değil, aynı zamanda kimliklerin ve karşılıklı algıların dönüşümüne bağlıdır. Yapısalcı kuram perspektifinden, federasyonun başarısı için tarafların yalnızca çıkarlarını uyumlaştırması değil, aynı zamanda birbirlerine yönelik ötekileştirme temelli algıları dönüştürmesi ve meşruiyet temelinde ortaklık geliştirmesi gerekir. Ancak yıllar içinde oluşan karşılıklı güvensizlik, federasyonun sosyal inşa sürecini zora sokmaktadır. 1960'ta kurulan ortak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1963'te fiilen çökmüş olması, tarafların birlikte yaşayabileceği bir federatif düzenin pratikte yürümeyeceğini ortaya koymuştur. Kıbrıs Türklerinin kendilerini tanınmayan ama egemen bir halk olarak görmeleri ve Rum tarafının "tek meşru devlet biziz" söylemi, federasyonun yeniden inşasını engelleyen kalıcı kimlik bariyerleri yaratmaktadır. Bu nedenle federasyon, geçmiş tecrübe ışığında gerçekçi bir çözüm olarak görülmemekte; tarafların kimlik ve egemenlik algıları dönüştürülmedikçe sürdürülebilir olma ihtimali zayıf kalmaktadır.

6.2. İki Egemen Devlet Temelli Çözüm: Vizyonu ve Etkileri

İki devletli çözüm, adanın kuzeyindeki KKTC ve güneyindeki GKRY'nin birbirini karşılıklı tanıması ve iş birliği yapması anlamına gelir. Bu, 1974'ten beri var olan de-facto bölünmenin uluslararası hukuk açısından da onaylanması demektir. Böyle bir çözümde, federasyonun aksine ortak hükümet yoktur. İki ayrı egemen devlet, ikili veya çok taraflı anlaşmalarla ilişkilerini düzenleyebilir. Türkiye'nin son yıllarda savunduğu egemen eşitlik ilkesi tam da bunu hedefler: KKTC'nin uluslararası tanınmış bir devlet statüsüne kavuşması.

Türkiye'nin 2020'lerde iki devlet tezine yönelmesinin sebepleri ve bu modelin Türkiye açısından potansiyel avantajları, güvenlik, kimlik ve egemenlik algısının güçlendirilmesi, uluslararası meşruiyet ve bölgesel işbirliği boyutları temel alınarak şu şekilde sıralanabilir:

Türk tarafının güvenliği ve Türkiye'nin garanti rolü: İki devlet formülü, Türkiye'nin Kıbrıs Türkleri üzerindeki fiili koruma rolünü aynen devam ettirir. KKTC ayrı bir devlet olduğunda, Türkiye ile KKTC arasında askeri iş birliği anlaşmaları yapılabilir, hâlihazırdaki Türk askerî varlığı aynen kalabilir. Bu, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de stratejik bir ileri üs bulundurmaya devam etmesi anlamına gelir. Ayrıca, Kıbrıs Türklerinin güvenlik endişeleri ortadan kalkar, çünkü kendi devletlerinde, kendi kolluk kuvvetleriyle ve Türk ordusunun güvencesiyle yaşamaya devam ederler. Realist perspektiften bu, "güvenlik sıfır toplamıysa, biz kazanalım" düşüncesinin sonucudur.

Federasyonda belirsizliğe bırakılacak güvenlik, iki devlette garanti altındadır.

Net egemenlik ve kimliksel aidiyet: Kıbrıs Türk halkı için psikolojik olarak kendi devletine sahip olma durumu önemlidir. 1983'te KKTC ilan edildiğinden beri bu, toplumsal bir kimlik talebine dönüşmüştür. İki devletli çözüm, Türk tarafının kendi kendini yönetme hakkını tescil edecektir. Bu, yıllardır süren tanınma mücadelesinin nihai amacıdır. Yapısalcı açıdan, Türk tarafının özne olma isteği karşılanmış olur. Türkiye de uluslararası alanda müttefiklerini ikna ederek KKTC'yi tanıtabilirse, 1974'te fiilen kazandığını, 2020'lerde hukuken de kazanmış olacaktır. Bu, Türk diplomasisi için büyük bir zafer sayılacaktır. İki devletli çözüm, yalnızca Türk ulusalcıları değil, KKTC'deki bazı siyasi aktörler, kamuoyu grupları ve Türkiye'deki belirli milliyetçi kesimler tarafından da en adil çözüm modeli olarak lanse edilmektedir, çünkü iki ayrı halkın iki ayrı devlet çatısı altında yaşaması gerektiği düşüncesi bu kesimler için meşru bir ilke olarak görülmektedir.

Sorunsuz komşuluk ihtimali: Teorik olarak, yan yana yaşayan iki bağımsız devlet, zamanla iyi komşuluk ilişkileri geliştirebilir. Türkiye'nin tezine göre, KKTC ve GKRY birbirini tanıdıktan sonra ticaret, turizm, karşılıklı ziyaretler serbestçe yapılabilir; taraflar birbirine engel olmaktansa ortak çıkar konularında (örneğin su kaynakları, elektrik şebekesi, suçla mücadele vb.) iş birliği yapabilir. Hatta ileride iki devlet isterse AB çatısı altında konfederasyon gibi bir modeli bile kendileri müzakere edebilir. Yani önce tanınma, sonra iş birliği mottosu savunulmaktadır (KKTC Cumhurbaşkanlığı, 2024). Bu senaryoda Türkiye de bir garantör değil, dost bir üçüncü ülke olarak sürece destek verebilir. İki devletli çözüm, çatışma yerine paralel yaşamayı öngördüğü için, tıpkı iki Almanya'nın yıllarca ayrı kalıp sonunda barışçıl biçimde birleşmesi gibi, belki de zamanla karşılıklı güveni artıracak bir süreç yaratabilir.

Müzakere belirsizliğinden kurtulma: Federasyon temelli müzakereler onlarca yıldır tekrarlanmasına rağmen sonuç üretmemiştir. İki devletli çözüm formülü, bu kısır döngüyü sona erdirip Türk tarafına net bir statü kazandırma iddiası taşır. Böylece Türkiye, sürekli başarısızlıkla sonuçlanan federasyon görüşmelerine enerji harcamak yerine daha somut ve uygulanabilir hedeflere odaklanabilir.

Doğu Akdeniz'de enerji pazarlık gücü: KKTC ayrı devlet olarak tanınmaya başladığında, hidrokarbon sahaları üzerinde meşru hak iddiaları uluslararası alanda daha güçlü bir zemine kavuşabilir. Bu durum, Türkiye'nin Doğu Akdeniz enerji müzakerelerinde daha elverişli anlaşmalar yapmasına imkân tanıyabilir. Ayrıca uluslararası enerji şirketleri, KKTC'yi tanıyan ülkeler üzerinden Türk tarafıyla doğrudan iş birliği yapma yolunu açarak Rum tarafının tek taraflı inisiyatiflerini

zayıflatılabilir.

Konfederasyon alternatifi: Türkiye'nin son yıllarda savunduğu iki devletli çözüm yaklaşımı, Rauf Denktaş'ın 1998 yılında önerdiği Kıbrıs Konfederasyonu tezine yapısal olarak benzerlik taşımaktadır. Denktaş, KKTC ve GKRY'nin ayrı egemen devletler olarak kaldığı ve 1960 Garanti sistemiyle bağlarının sürdüğü bir konfederasyon modeli önermiş, bu yapıda iki devletin birlikte müzakere zemininde çalışabileceğini ifade etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 1998). Bu model, federasyonun ortak hükümet anlayışından farklı olarak taraflara daha geniş bir egemenlik alanı tanıırken, dış politika, ticaret, altyapı, güvenlik koordinasyonu ve kültürel projeler gibi belirli alanlarda esnek iş birliği mekanizmalarının sürdürülebileceğini öngörmektedir (Diez ve Tocci, 2013). Dolayısıyla, iki devletli çözümün uluslararası müzakerelerde kabul görmemesi halinde, konfederasyonun bir "ara formül" olarak yeniden gündeme gelebileceği ihtimal dahilindedir.

Bununla birlikte iki devlet modelinin zayıf yönleri ve Türkiye açısından zorlukları da bulunmaktadır:

Rum tarafının kesin ret tavrı: İki devletli çözüm modelinin önündeki en büyük engel, GKRY ve Yunanistan'ın bu öneriyi kesin bir biçimde reddetmesidir. Rum tarafı, BM Güvenlik Konseyi kararları ve AB üyeliği zemininde yalnızca iki toplumlu, iki bölgeci federasyonu kabul edilebilir bir çözüm olarak görmekte ve iki devletli modeli uluslararası hukuk açısından yasadışı bir "bölünme" olarak tanımlamaktadır. GKRY'nin AB üyeliği, Rum tarafına bu konudaki veto gücünü pekiştirmiştir. Dolayısıyla Türkiye'nin bu tezi savunması, karşı tarafın mutlak reddi nedeniyle fiilen uygulanması çok zor bir senaryoya dönüşmektedir. Bu durum, iki devlet tezini zayıflatan en kritik unsur olarak görülmektedir.

Uluslararası toplumun karşıt tutumu: BM Güvenlik Konseyi'nin 1983 tarih ve 541 ve 550 sayılı kararları, KKTC'nin tek taraflı bağımsızlık ilanını kınamış ve diğer ülkelere KKTC'yi tanıma çağrısı yapmıştır. Bu kararlar halâ yürürlükte ve küresel anlamda Kıbrıs'taki tek çözümün federasyon olduğu yönünde bir uzlaş vardır. AB açık şekilde asla iki devleti kabul etmeyeceğini ilan etmiştir (Avrupa Postası, 2021). ABD keza iki devletli çözümü desteklemediğini beyan etmektedir. Rusya, Birleşik Krallık ve diğer aktörlerin de tutumu benzerdir. Dolayısıyla iki devlet seçeneğinin önünde büyük bir diplomatik duvar bulunmaktadır. Türkiye'nin tek başına bu duvarı yıkması çok zor görünmektedir. KKTC'yi şu ana dek Türkiye dışında tanıyan ülke olmamıştır. Pakistan ve Azerbaycan gibi dost ülkeler bile fiili adımlar atmaya çekinmektedir. Böyle bir senaryoda, Türkiye'nin iki devlet ısrarı, çözümsüzlüğü

kalıcılaştırmaktan öteye gidemeyebilir. Tanınmamış bir KKTC'yle yola devam etmek, sorunu çözmek değil dondurmak anlamına gelir. Nitekim 40 yıldan uzun süredir KKTC vardır, ancak ambargolar altında mücadele vermektedir. Bu uluslararası ret atmosferi, iki devlet modelinin en zayıf halkasıdır.

AB ve ekonomi boyutu: KKTC'nin bağımsızlığı tanınsa bile GKRY muhtemelen AB üyesi tek Kıbrıs devleti olarak kalmaya devam edecektir. AB'nin KKTC'yi ayrı bir üye olarak kabul etmesi neredeyse imkânsızdır, zira GKRY muhtemelen süreci veto edecektir. Bu da Kıbrıs Türk halkının AB dışında kalmasına neden olacaktır. Genç nesillerin serbest dolaşım, AB pazarına erişim gibi haklardan mahrum olması, KKTC için ekonomik zorluklar yaratmaktadır. Şu an bile KKTC ekonomisi Türkiye'nin mali desteğine bağımlıdır. Tanınmanın kısmen getireceği avantajlar olsa da (doğrudan uçuşlar, limanların tanınması vb.) AB dışında kalmak ve küçük bir devlet olarak var olmak ciddi bir sınamadır. Coğrafi izolasyon ve nüfus azlığı dikkate alındığında KKTC, muhtemelen uzun süre Türkiye'nin sübvansiyonlarıyla ayakta kalacaktır. Öte yandan, Türkiye açısından da ekonomi kaynaklarının ciddi bir bölümünü KKTC için ayırması anlamına gelmektedir. İki devlet modelinde belki bazı Körfez ülkeleri veya Türkiye dışındaki Türk dünyası, KKTC'ye yatırım yapabilirler ama bu yatırımların içeriği ve boyutu belirsizdir.

Doğu Akdeniz ve bölgesel riskler: İki devlet çözümü, GKRY'nin kabul etmeyeceğini ilan ettiği bir model olduğundan, böyle bir durumu kendi ulusal davasının yenilgisi sayıp Türkiye'ye karşı daha sert pozisyon alabilir. Özellikle Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları meselesi, iki devlet senaryosunda büsbütün çözümsüz kalacaktır, zira GKRY, KKTC'yi tanımayacağı için deniz yetki paylaşımına da gitmeyecektir. Sonuçta Türkiye-KKTC ikilisi ve GKRY-Yunanistan ikilisi arasında çizilmiş çakışan münhasır ekonomik bölge iddiaları sürecektir, belki daha da keskinleşecektir. Bu da Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Yani iki devlet modeli de barış ve işbirliği getirmeyip, sadece statükoyu kalıcılaştırıp, rekabeti devam ettirebilir. Bu açıdan bakıldığında, sürdürülebilirliği soru işaretlidir, zira dondurulmuş ihtilaflar zaman içinde yeni krizlere yol açabilir.

KKTC'nin sürdürülebilirliği: İki devlet formülü kabul görmez ve KKTC tek başına Türkiye'nin tanıdığı bir devlet olarak kalmaya devam ederse, bu yapının uzun vadede sürdürülebilirliği de ayrı bir tartışma konusudur. KKTC nüfusunun göç verme eğilimi, ekonomik kırılganlıklar, uluslararası tanınmanın getirdiği sıkıntılar birleşince, toplumda huzursuzluk doğabilir. KKTC'nin doğrudan Türkiye'ye bağlanması olarak ifade edilebilecek bir entegrasyon fikri bile dillendirilebilir ki bu daha karmaşık

sonuçlar yaratır. Bu nedenle, iki devlet tezinin Türkiye'ye kazandıracağı net bir başarı ancak uluslararası tanınırlık elde edilirse mümkün olacaktır. Aksi takdirde, Türkiye daha uzun süre Kıbrıs'ta çözümsüzlüğün getirdiği yükleri sırtında taşımak durumunda kalacaktır.

İki devletli çözüm, esasen realist ve neorealist yaklaşımlar temelinde şekillenmektedir. Realizm, devletlerin anarşik uluslararası sistemde öncelikle güvenliklerini sağlamak ve çıkarlarını korumak amacıyla güç temelli stratejik hesaplar yaptığını öne sürer. Bu çerçevede Türkiye'nin KKTC üzerindeki garantörlük rolünü sürdürmesi, adadaki askeri varlığını koruması ve statükonun hukuken meşrulaştırılmasını istemesi, realizmin "güç yoluyla güvenlik sağlama" anlayışıyla örtüşmektedir. Ancak bu stratejik hesap, uzun vadede sürdürülebilir bir çözüm üretmekten çok, mevcut koşullarda güvenlik kaygılarını gidermeyi hedefleyen bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Neorealist açıdan bakıldığında, Türkiye'nin bu yönelimi, sistemdeki yapısal değişimlere bir yanıt olarak görülebilir. Özellikle 2004 sonrası GKRY'nin AB'ye üye olması ve Türkiye'nin federasyon girişimlerinin sonuçsuz kalması, Türkiye'yi tek taraflı çıkarlarını koruyacak şekilde pozisyon almaya itmiştir. Bu modelde, Türkiye KKTC'yi stratejik bir tampon devlet olarak görmeye devam etmekte, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki enerji rekabetinde elini güçlendirecek bir egemenlik düzeni talep etmektedir.

İki devletli çözüm aynı zamanda revizyonist inşacılık çerçevesinde değerlendirilebilir. Türkiye'nin söylemsel olarak KKTC'yi eşit egemen bir Türk devleti olarak tanımlaması, kimlik temelli bir dış politika inşasının göstergesidir. Bu, yalnızca diplomatik bir hamle değil, aynı zamanda Türkiye'nin kendi ulusal kimliğini ve bölgesel vizyonunu yeniden tanımlama çabasıdır.

Yine de sosyal inşacılık açısından bu modelin başarısı, yalnızca Türkiye'nin ve KKTC'nin inşa ettiği söylemlerle değil, uluslararası toplumun bu kimliği tanıyıp tanımamasıyla da doğrudan bağlantılıdır. Tanınmama durumu bu söylemsel yapının sınırlarına işaret etmektedir. Buna rağmen, Türkiye bu söylemi genişletmekte, TDT ve İİT gibi platformlarda normatif bir alan açmaya çalışmaktadır.

6.3. Türkiye Açısından Değerlendirme: Hangisi Daha Avantajlı?

Türkiye'nin çıkarları açısından bakıldığında, federasyon ile iki devlet formülü arasında bir tercih/öncelik değişimi yaşandığı açıktır. 2000'lerde Türkiye, AB üyeliği motivasyonu ile federasyonu stratejik olarak avantajlı görmüştür. 2020'lerde ise değişen koşullar nedeniyle iki devlet tezine yönelmiştir. Bu çalışmada yapılan

değerlendirmeler, realist, neo-realizm ve sosyal inşacılık kuramlarının sunduğu analiz araçları çerçevesinde ele alınmıştır. Karşılaştırma, başlıca güvenlik ve garanti mekanizmaları, uluslararası meşruiyet ve tanınma, ekonomik sürdürülebilirlik, kimlik ve özne olma isteği gibi kriterlere dayandırılmıştır. Bu kriterler, her iki çözüm modelinin Türkiye açısından sağladığı avantaj ve dezavantajların dönemsel olarak analiz edilmesine olanak tanımıştır.

Kısa vadeli - uzun vadeli çıkarlar: Kısa vadede Türkiye'nin iki devlet tezinin sürdürmesi, Kıbrıs Türklerinin hak ve güvenliğini taviz vermeksizin koruma imkânı sağlamakta, iç politikada hükümete destek kazandırmakta ve Doğu Akdeniz'de kararlı bir tutum sergilediği izlenimini pekiştirmektedir. Güvenlik boyutunda, iki devletli çözüm Türkiye'nin garantörlük rolünü ve askeri caydırıcılığını sürdürmesine olanak tanımaktadır. Kimlik boyutunda, Kıbrıs Türklerinin ayrı bir halk olarak kendi siyasi statülerini pekiştirmelerine imkân vererek, federatif bir yapıda erime riskini ortadan kaldırmaktadır. Egemenlik boyutunda ise, bağımsız devlet kimliğinin tanınması hedefiyle Türk tarafının uluslararası düzeyde özne olma isteğini daha görünür kılmaktadır. Öte yandan uzun vadede bu yaklaşım, Türkiye'nin AB perspektifinden bilinçli bir şekilde uzaklaşmasına ve uluslararası alanda alışılmış normların dışında bir duruş sergilemesine yol açmaktadır. Federasyon ise tam tersine, kısa vadede tavizler içeren askerin çekilmesi, garantinin tartışmaya açılması vb. riskler barındırmakta, ama uzun vadede eğer başarıya ulaşırsa Türkiye-AB ilişkilerini normalleştirecek, Doğu Akdeniz'de anlaşmazlıkları minimize edecek bir barış düzeni vadetmektedir. Bu açıdan bir stratejik tercih söz konusudur.

Sürdürülebilirlik: Federasyonun başarısız olma ihtimali, iki devletin hiç gerçekleşmeme ihtimaliyle birlikte değerlendirilmelidir. Türkiye, federasyon modeline yönelik iki ayrı girişimde bulunmuş, ancak her iki süreç de Rum tarafının olumsuz tutumuyla sonuçsuz kalmıştır. Bu deneyimler, federasyonun pratikte ne kadar kırılgan olduğunu ortaya koymuştur. İki devlet modeli ise henüz uluslararası camiada somutlaşmamış olsa da, Türk tarafının güvenlik, kimlik ve egemenlik taleplerini en açık şekilde karşılayan formül olarak öne çıkmaktadır. Bu bakımdan, mevcut güç dengelerinde kısa vadede kabul görmesi zor olsa bile, uzun vadede daha akılcı ve sürdürülebilir bir hedef olabileceği savunulabilir. Zira federasyon en azından müzakere edilmiş, fakat defalarca başarısız olmuş bir modeldir; iki devletli çözüm ise realist bir zeminde tarafların ayrıran kimlik ve çıkarlarını daha net biçimde yansıtmaktadır. Bu çalışmada ileri sürüldüğü üzere, iki devlet seçeneğinin masada tutulması, Rum tarafını federasyona mecbur bırakmayı amaçlayan bir pazarlık

stratejisi olarak da görülebilir. Ancak bunun ötesinde, iki devletli çözüm, federasyonun tekrar tekrar başarısızlığa uğradığı bir denklemde “yeni bir sayfa açma” girişimi olarak da okunabilir. Rum liderliği “iki devlet asla kabul edilemez” diyerek tavrını net biçimde ortaya koymuş, AB ve ABD de benzer bir çizgide durmuştur. Bununla birlikte, uluslararası dengelerin değişmesi hâlinde iki devlet modelinin meşruiyet kazanma ihtimali tümüyle göz ardı edilemez. Dolayısıyla bu strateji, çözümsüzlüğü kalıcılaştıran bir tercih olmaktan ziyade, tarafların gerçekçi çıkarlarını yansıtan alternatif bir çözüm yolu olarak da değerlendirilebilir.

Diplomatik ve müzakere boyutu: Federasyon modeli uluslararası toplumun ve özellikle AB ile BM’nin resmi çözüm parametreleriyle uyumlu olduğu için Türkiye’ye meşruiyet zemini sağlamaktadır. Ancak bu modelde müzakerelerin defalarca tıkanması, sürecin belirsizliğini artırmakta ve Türk tarafında güven erozyonu yaratmaktadır. Buna karşılık iki devletli çözüm, yıllardır sonuç alınamayan federasyon müzakerelerinin yerine daha net ve keskin bir vizyon sunmakta, böylece Türk tarafının “çözümsüzlüğe mahkûm edilme” algısını ortadan kaldırmaktadır. Enerji ve bölgesel işbirliği açısından bakıldığında federasyon, Kıbrıs’ın tek bir uluslararası kimlikle Doğu Akdeniz enerji projelerine katılımını mümkün kılabilir; fakat bu durumda Kıbrıs Türklerinin çıkarlarının Rum çoğunluğun gölgesinde kalma ihtimali yüksektir. İki devletli çözüm ise Kıbrıs Türk tarafına doğrudan söz hakkı tanımakta, Türkiye’nin Doğu Akdeniz enerji denklemlerinde pazarlık gücünü artırarak yeni bölgesel işbirliği fırsatları doğurmaktadır.

Türkiye-ABD-AB ilişkilerine etki: Federasyon çözümü gerçekleşirse, Türkiye’nin AB üyelik sürecindeki en önemli siyasi engellerden biri ortadan kalkmış olacaktır. Bu gelişme, Türkiye-ABD ilişkilerine de olumlu yansıyabilir. Buna karşılık iki devletli çözüm ısrarı, Batı ittifakıyla ilişkilerde yeni gerilimler yaratma potansiyeli taşımaktadır. Nitekim 2020’den itibaren ABD’nin Rum tarafına yönelik silah ambargosunu kaldırması ve Kongre’de Türkiye aleyhine bazı kararların gündeme gelmesi (örneğin Türkiye’yi Kıbrıs’taki askerî varlığından ötürü eleştiren tasarılar) bu gerginliğin göstergelerindendir (U.S. House of Representatives, 2025). AB de bu süreçte yaptırım seçeneğini gündemde tutmaktadır. Bu koşullar, Türkiye’nin çıkarlarını zorlayıcı bir tablo ortaya koysa da Ankara son dönemde yeni bir denge siyaseti geliştirerek özellikle enerji, savunma ve ekonomik alanlarda Rusya ve Çin ile ilişkilerini çeşitlendirmeye çalışmaktadır (MEPEI, 2024; Jamestown Foundation, 2023). Ancak Kıbrıs özelinde Rusya’nın da iki devlet modeline mesafeli yaklaşması, Türkiye açısından uluslararası meşruiyetin pekiştirilmesi

bağlamında ek sınamalar doğurmaktadır.

Bu değerlendirmeler ışığında, Türkiye açısından optimal çözüm modelinin ne olduğu sorusu kesin bir yanıtla karşılanmamaktadır, zira her iki modelin de gerek güvenlik, gerek uluslararası meşruiyet, gerekse iç siyasal dengeler açısından önemli avantajları ve riskleri bulunmaktadır. Türkiye’nin güncel resmi politikası iki devletli çözüm modeline dayansa da, bu yaklaşımla ilgili farklı akademik duruşlar bulunmaktadır. Işıksal (2024), iki devletli çözümü Türk tarafının egemen eşitlik ve bağımsız devlet statüsü talebinin doğal bir uzantısı olarak değerlendirmektedir. Bu perspektife göre, KKTC’nin tanınması, Türkiye’nin güvenlik ve kimlik argümanlarını uluslararası alanda görünür kılmasının temel adımıdır. İki devletli çözüm, Türk tarafı açısından özellikle üç boyutta avantaj sağlamaktadır: güvenlik açısından Türkiye’nin garantörlük rolünün sürdürülmesine ve askeri caydırıcılığın korunmasına imkân tanımakta; kimlik açısından Kıbrıs Türklerinin ayrı bir halk olarak kendi siyasal statülerini pekiştirmelerine olanak vermekte; egemenlik açısından ise Türk tarafının federatif bir yapı içinde erime riskini ortadan kaldırarak bağımsız devlet kimliğini güçlendirmektedir. Buna karşılık Sözen (2012), federasyon modelinin her iki taraf için ikinci güçlü seçenek olarak gündemde tutulduğunu, ancak tarafların mevcut statükodan vazgeçmek için yeterince teşvik edilmediğini vurgulamaktadır.

Sözen ve Özersay’ın (2007) analizine göre, Annan Planı çerçevesinde iki bölge, iki toplumlu federasyon modellenmiş olup, bu yaklaşım uluslararası toplum tarafından da desteklenmiştir. Ancak planın Rum toplumunca reddedilmesi sonrası, federasyon fikrinin liderler ve toplumlar arasında zayıf bir tabana sahip olduğu, tarafların mevcut statükodan radikal bir biçimde vazgeçmeye hazır olmadığı vurgulanmaktadır.

Solomonides (2000), konfederasyonun federasyon ve iki devlet modelleri arasında stratejik bir alternatif olabileceğini ileri sürmektedir. Nitekim bu yaklaşım, 1970’li yıllardan itibaren Kıbrıs Türk liderliği tarafından da dile getirilmiş bir öneridir. Rauf Denktaş tarafından savunulan konfederasyon modeli, iki ayrı egemen devletin varlığını temel almakta ve ortak alanlarda iş birliğini öngörmektedir. Denktaş’a göre federasyon modeli, Kıbrıs Türklerini Rum çoğunluk içinde azınlık statüsüne indirgeme riski taşımaktadır. Bu nedenle iki egemen devlet temelinde kurulacak bir konfederasyon modeli, Kıbrıs Türklerinin güvenliğini ve siyasi eşitliğini garanti altına alacak yegâne seçenek olarak sunulmuştur. Bu yaklaşım, BM parametreleri ile çatışmış ve uluslararası toplum tarafından kabul görmemiştir. Ancak Türkiye’nin son yıllarda izlediği iki devletli çözüm önerisinin, Denktaş’ın konfederasyon tezine yakınlaştığı, bu modelin uluslararası müzakerelerde yeniden

bir ara formül olarak gündeme gelebileceği öngörülmektedir.

Sonuç olarak, federasyon modeli liberal ve kurumsalcı kuramlar temelinde uluslararası meşruiyet ve iş birliği vadederken, iki devletli çözüm realist ve kimlik merkezli yaklaşımlarla güvenlik, egemenlik ve toplumsal kimliğin uluslararası alanda tanınmasını hedeflemektedir. Dolayısıyla bu çalışma, herhangi bir çözüm modelini savunmaktan ziyade, farklı yaklaşımların Türkiye'nin Kıbrıs politikasındaki yansımalarını teorik ve tarihsel çerçevede incelemeyi amaçlamaktadır. Her iki modelin de kendine özgü kuramsal sınırlılıkları mevcuttur. Federasyon, kurumsal çerçeveye rağmen karşılıklı güvensizlikleri aşmakta zorlanırken, iki devletli model uluslararası meşruiyet engeli nedeniyle fiili kazanımları diplomatik zafere dönüştürememektedir. Bu nedenle Türkiye'nin stratejik yönelimi, sadece jeopolitik gelişmelere değil, aynı zamanda hangi kuramsal vizyona öncelik verdiğine bağlı olarak şekillenmektedir.

6.4. Uluslararası Aktörlerin Tutumları

Bu bölümde, Kıbrıs meselesinin geleceğinde belirleyici rol oynayan uluslararası aktörlerin politikaları incelenmiştir. AB, ABD, Rusya, Yunanistan, Birleşik Krallık ve BM, Kıbrıs meselesinde ya doğrudan garantörlük ya da diplomatik nüfuz sahibi oldukları için seçilmiştir. Analiz üç ana eksen üzerinden yürütülmüştür:

- Resmi çözüm politikaları,
- Türkiye'nin iki devlet tezi karşısındaki yaklaşımları,
- Olası riskler ve geleceğe dönük senaryolar.

6.4.1. Avrupa Birliği

AB, Kıbrıs konusunda en katı tutuma sahip aktörlerden birisidir. GKRY, AB üyesi olduğu için Birlik, kendi üyesinin rızası dışında bir çözüm şeklini düşünmemektedir. AB'nin resmi politikası, BM parametreleriyle uyumlu biçimde "iki toplumlu, iki bölgeli federasyon" hedefidir (European Commission, t.y.). AB, KKTC'yi tanımadığı gibi, izolasyonların hafifletilmesi yönünde atılacak adımlar dahi GKRY'nin vetosuna takılmaktadır. 2004'te söz verilen Doğrudan Ticaret Tüzüğü halâ Rum vetosu nedeniyle yürürlüğe girememiştir. Bu katı tutumun ardında, Birlik içi dayanışma kadar, Kıbrıs'ın bölünmesi diğer ayrılıkçı hareketlere emsal teşkil eder endişesi de yatmaktadır. Özellikle Katalonya sorunu ile uğraşan İspanya gibi ülkeler, KKTC'nin tanınması fikrine ilkesel olarak karşı çıkmaktadır. AB, Türkiye'ye karşı da bu meseleyi bir kaldıraç olarak kullanmaya devam etmektedir. Türkiye-AB müzakere sürecinin ilerleyebilmesi için Kıbrıs'ta çözüm şartını zımnen sürdürmektedir (European Parliament, t.y.).

6.4.2. Amerika Birleşik Devletleri

ABD de uzun yıllardır BM müzakerelerine destek vererek federasyon çözümünü savunagelmıştır. ABD, uzun süredir BM çerçevesinde iki bölgeli, iki toplumlu federasyonu desteklemekte ve Türkiye'nin iki devletli çözüm önerisine karşı çıkmaktadır. 2025 yılında Temsilciler Meclisi'nde kabul edilen H.Res.17 sayılı kararda, Kıbrıs sorununa ilişkin çözümün BM kararları doğrultusunda, tek egemenlik ve uluslararası kişiliğe sahip iki bölgeli, iki toplumlu bir federasyon temelinde olması gerektiği vurgulanmıştır (U.S. Congress, 2025). Washington, Türkiye'nin son dönem Maraş açılımını da provokatif nitelendirerek geri adım atılması çağrısı yapmıştır. Öte yandan ABD, Kıbrıs meselesini Türkiye ile ilişkilerde birincil gündem yapma yanlısı değildir, daha çok AB'yi takip eder pozisyonundadır. Ancak Doğu Akdeniz'de artan gerilim nedeniyle ABD, 2019 sonrasında bölgeye daha fazla ilgi göstermiş, Yunanistan ve GKRY ile savunma iş birliklerini artırmıştır. Sonuç olarak ABD, iki devlet fikrine soğuk ve Türkiye'nin tezlerine karşı eleştireldir. Bu denklemi Türkiye lehine değiştirmek en azından yakın vadede mümkün görünmemektedir.

6.4.3. Rusya Federasyonu

Rusya, GKRY ile tarihsel, ekonomik ve dini bağlar nedeniyle yakın ilişkilere sahiptir. Resmi olarak BM Güvenlik Konseyi kararlarını desteklemekte ve iki devlet modeline mesafeli yaklaşmaktadır. Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, "sihirli formül yok, ancak dayatma da kabul edilemez" diyerek federasyon dışındaki çözümleri desteklemeyeceklerini belirtmiştir (In-Cyprus, 2025). Moskova, Kıbrıs'ta statükonun korunmasını NATO dengesi açısından faydalı görmektedir. 2021'de Maraş açılımına tepki gösteren Rusya, Ukrayna savaşı sonrası GKRY'nin Rus sermayesine yönelik adımları nedeniyle Rum tarafıyla ilişkilerinde sınırlı gerilim yaşamıştır, ancak iki devletli çözüm modeline destek verme ihtimali zayıftır.

6.4.4. Yunanistan

Yunanistan, garantör ülke olarak, GKRY'nin tezlerini uluslararası alanda en kuvvetli savunan devlettir. Atina, Kıbrıs meselesini ulusal bir dava olarak görmekte ve Kıbrıslı Rumların kabul etmediği hiçbir şeyi kabul etmeyeceğini beyan etmektedir. Başbakan Kiriakos Miçotakis, Mayıs 2022'de ABD Kongresi'nde "Kıbrıs'ta iki devletli bir çözümü kimse kabul edemez ve etmeyecektir" diyerek bu konuda net konuşmuştur (Mitsotakis, 2022). Yunanistan için en kabul edilebilir çözüm, Türk askerinin tamamen çekildiği ve garantörlüğün kalktığı bir federasyondur.

6.4.5. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık, garantör devlet olarak ve Ada'daki askeri üsleri (Dikelya ve Ağrotur) nedeniyle Kıbrıs'ta istikrarlı bir

çözüm istemektedir. Londra, BM kararları doğrultusunda federasyon modelini desteklemektedir, ancak pratikte esneklik payı olan bir aktördür (Foreign, Commonwealth & Development Office, 2024). Brexit sonrası AB'den bağımsız hareket edebilmesi, gelecekte farklı çözüm modellerine yaklaşılabileceği anlamına gelmektedir. 2021'de Maraş konusunda ABD ile birlikte eleştirel bir tutum takınmıştır.

6.4.6. Birleşmiş Milletler

Bir diğer önemli aktör BM ise esasen tarafların uzlaşısı ne yönde olursa ona saygı duyacağını belirtir ancak Güvenlik Konseyi kararlarıyla çizilmiş parametreleri de korumak zorundadır. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, 17-18 Mart 2025'te Cenevre'de düzenlenen Kıbrıs görüşmelerinin ardından yaptığı açıklamada, tarafların "anamlı bir ilerleme" kaydettiğini belirtmiştir (BBC Türkçe, 2025). Ancak BM açısından bakıldığında, iki ayrı devlet seçeneği mevcut Güvenlik Konseyi kararlarına aykırı olduğundan, GKRY'nin onayı olmaksızın iki devletli bir çözümün hayata geçirilmesi, mevcut uluslararası hukuki ve diplomatik çerçeve dahilinde mümkün görünmemektedir. Ayrıca, BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesi de Kıbrıs konusundaki kararların revize edilmesine yönelik herhangi bir siyasi irade ortaya koymamaktadır.

Özetle; uluslararası aktörlerin Kıbrıs meselesindeki pozisyonları, temelde kendi güvenlik ve çıkar öncelikleri ile uluslararası normlara bağlılık arasında şekillenmektedir. AB ve ABD'nin iki toplumlu, iki bölgeci federasyon vurgusu, liberal kurumsalcılığın uzlaşma ve çok taraflılık ilkeleriyle örtüşmektedir. Bu aktörler, BM kararlarını normatif bir çerçeve olarak görmek ve federasyon modelini uluslararası meşruiyetin tek geçerli yolu olarak savunmaktadır. Yunanistan ve GKRY ise bu yaklaşımı, kendi ulusal çıkarları ve güvenlik algıları çerçevesinde desteklemekte, klasik realizmin öngördüğü güç ve çıkar odaklı devlet davranışıyla uyumlu bir profil çizmektedirler.

Rusya ve Birleşik Krallık, daha pragmatik ve stratejik bir yaklaşımla statükonun korunmasını ya da kendi çıkarlarını öncelikli kılan esnek pozisyonlar almaktadırlar. Rusya, NATO dengesini gözeterek statükoyu desteklemekte, Birleşik Krallık ise garantörlük haklarını ve askeri üslerinin güvenliğini ön planda tutmaktadır. BM'nin tutumu ise yapısal bir çerçevede, uluslararası normların ve mevcut hukuki düzenin korunmasına dayanmaktadır.

Bu tablo, Türkiye'nin iki devletli çözüm tezinin uluslararası sistemde hâkim olan kurumsal ve normatif yaklaşımlardan farklı bir perspektife dayandığını göstermektedir. Federasyon, birçok aktör için hâlen öncelikli çözüm paradigması olarak öne çıkmakta, ancak bu durum Türkiye'nin realist güvenlik öncelikleriyle tam bir çelişki yaratmaktan ziyade, yaklaşım farklılıklarını daha görünür

kılmaktadır. Sonuç olarak, uluslararası aktörlerin politikaları, Türkiye'nin Kıbrıs stratejisinin kuramsal açıdan hem belirli açılardan desteklendiğini hem de çeşitli sınamalarla karşılaştığını ortaya koymaktadır.

7. SONUÇ

2004-2024 döneminde Türkiye'nin GKRY'ye yönelik dış politikası, işbirliğinden çatışmaya doğru dalgalı bir seyir izlemiş ve bu süreçte farklı dönemlerde farklı kuramsal yaklaşımların izlerini taşımıştır. 2004'te Annan Planı'na destek veren Türkiye, o dönemde liberal ve kurumsalcı bir vizyon benimseyerek Kıbrıs meselesini AB üyelik süreciyle paralel çözüme iradesi göstermiştir. Ancak bu açılım, GKRY'nin uzlaşmaz tutumu nedeniyle netice vermeyince realist refleksler yeniden ağırlık kazanmıştır. 2010'lar boyunca Türkiye, neo-realist bir zihniyetle uluslararası güç dengelerini gözetip Doğu Akdeniz'de çıkarlarını fiilen savunurken, aynı zamanda BM çatısı altında diplomatik çözüm arayışını tümüyle terk etmemiştir. 2017'de federasyon müzakerelerinin başarısızlıkla sonuçlanması, Türkiye'nin Kıbrıs politikasında farklı bir çözüm arayışına yönelmesine ve iki devletli çözüm tezini daha belirgin biçimde savunmasına neden olmuştur. Bu tez, yapısalci/inşacı açıdan Türk tarafının kimlik ve egemenlik taleplerini yansıtsa da uluslararası alanda karşılık bulmadığı için adada çözümsüzlük devam etmektedir.

Gelinen noktada Kıbrıs sorunu derin bir açmazdadır. Türk tarafı egemen eşitliğe dayalı iki devlet formülünü tek çıkar yol olarak görürken, Rum tarafı ve uluslararası toplum adanın ancak federatif temelde birleşebileceğini savunmaktadır. Bu nedenle BM gözetimindeki son girişimler de ortak zemin bulunamadığı gerekçesiyle sonuçsuz kalmıştır. Ada, fiilen bölünmüş haldedir ve taraflar nasıl bir birliktelik modeli olacağı konusunda tamamen tezat pozisyonlardadır. Türkiye'nin Kıbrıs'ta izlediği politika, öncelikli olarak Kıbrıs Türk halkının güvenliğini ve siyasi eşitliğini koruma hedefini başarıyla yerine getirmiştir. Bununla birlikte, uluslararası koşullar ve tarafların farklı çözüm anlayışları nedeniyle kalıcı bir barış anlaşmasına ulaşılması şimdilik mümkün olmamıştır.

Türkiye'nin 2004-2024 dönemindeki dış politika yaklaşımlarını değerlendirdiğimizde şu sonuçlara varmak mümkündür: İlk dönemdeki işbirlikçi ve çözüm odaklı politika, uluslararası alanda Türkiye'nin imajını güçlendirmiş ve AB sürecini hızlandırmıştır, ancak Kıbrıs sorununun çözümüne dair beklentiler gerçekleşmemiştir. İkinci dönemdeki denge siyasetinde Türkiye, çıkarlarını korurken müzakere masasını açık tutmaya çalışmış fakat GKRY'nin AB üyeliği gibi yapısal avantajları nedeniyle kapsamlı çözüm ihtimali belirginleşmemiştir. Üçüncü dönemde Türkiye, Kıbrıs Türklerinin haklarını daha kararlı bir şekilde gündeme

taşıması ve Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetleri ile Maraş açılımı gibi adımlarla sahada varlığını hissettirmiştir. Ancak bu politikalar, uluslararası toplumun eleştirilerine neden olmuş ve Türkiye'nin Kıbrıs meselesindeki diplomatik manevra alanını daraltmıştır.

Kıbrıs meselesi, bugün itibarıyla bir statüko sorunu olarak ortada durmaktadır. Türkiye'nin iki devlet tezine uluslararası destek zayıf olduğu için, fiili durumun uzunca bir süre devam etmesi muhtemeldir. Nitekim BM öncülüğündeki uzun yıllara dayalı inisiyatifler adayı yeniden birleştirme ile sonuçlanmamıştır. Bu koşullar altında Türkiye, bir yandan KKTC'nin yaşayabilirliğini artırmaya odaklanırken, diğer yandan uluslararası arenada diyalog kapısını tamamen kapatmamaktadır, zira Kıbrıs'ta kalıcı istikrar, ancak tarafların ve garantörlerin hepsinin kabul edeceği yaratıcı bir formülle mümkün olabilecektir.

Sonuç olarak, 2004'ten 2024'e Türkiye'nin GKRY politikasında realizmden liberalizme, kurumsalcılıktan inşacılığa uzanan farklı teorik motifler gözlemlenmiştir. Her bir yaklaşım, dönemin şartlarına göre kısmen başarılar ve kısmen başarısızlıklar getirmiştir. Türkiye, ulusal çıkarlarını korumakta kararlılığını ortaya koymuş ve Kıbrıs Türklerinin güvenliğini temin etmiştir, ancak Kıbrıs sorununun nihai çözümü halâ uzaktadır. Önümüzdeki dönemde de uluslararası konjonktür değişmedikçe, Ada'da mevcut statükonun devamı en olası senaryo gibi görünmektedir. Türkiye'nin dış politikasında, Kuzey Kıbrıs'ın haklarını savunurken, hem kendi güvenliğini gözetmeye hem de olası bir uzlaşi zeminini oluşturduğunda yapıcı rol oynamaya hazır olacağı öngörülmektedir.

TEŞEKKÜR/ ACKNOWLEDGEMENT

Yok/None.

YAZARLARIN KATKILARI / AUTHORS' CONTRIBUTIONS

Sadece bir yazar bulunmaktadır. / There is only one author.

ÇIKAR ÇATIŞMASI / CONFLICT OF INTEREST

Yazar, makalede tartışılan materyalle ilgili olarak herhangi bir finansal kuruluşla çıkar çatışması olmadığını onaylar. / The author certifies that there is no conflict of interest with any financial organization regarding the material discussed in the manuscript.

MALİ DESTEK / FUNDING

Yazar, sponsorun bu çalışmanın sonucunu etkileyebilecek araştırmaya herhangi bir katılımının olmadığını bildirmektedir. / The author reports no involvement in the research by the sponsor that could have influenced the outcome of this work.

VERİ KULLANILABİLİRLİĞİ / DATA AVAILABILITY

Makul bir talep üzerine ilgili yazardan temin edilebilir. / Available from the corresponding author upon reasonable request.

ETİK BEYAN / ETHICAL STATEMENT

Bu makalede, bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkeleri takip edilmiştir. Bu çalışma insan veya hayvan denekleri içermemiştir ve ek etik komite onayı gerektirmemiştir. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. This study did not involve human or animal subjects and did not require additional ethics committee approval.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Al-Jazeera. (2021). Cyprus settlement talks found little common ground: UN chief. Erişim Tarihi: 11 Şubat 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2021/4/29/cyprus-settlement-talks-found-little-common-ground-un-chief>.
- Al-Jazeera. (2023). Ankara slams EU report on Turkey's membership bid as unjust and biased. Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2025. <https://www.aljazeera.com/news/2023/11/9/ankara-slams-eu-report-on-turkeys-membership-bid-as-unjust-and-biased>.
- Anadolu Ajansı. (2020). Turkey condemns EU statement on drilling in Eastern Med. Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2025. <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkey-condemns-eu-statement-on-drilling-in-eastern-med/1707486>.
- Anadolu Ajansı. (2023). Erdoğan'ın, BM'de KKTC'yi tanıma çağrısı Kıbrıs Türk halkını mutlu etti. Erişim Tarihi: 21 Nisan 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktc-disisleri-bakani-ertugruloglu-erdoganin-bmde-kktciyitanima-cagrisi-kibris-turk-halkini-mutlu-etti/2996355>.
- Avrupa Postası. (2021). AB, Kıbrıs'ta iki devletli çözümü asla kabul etmeyecek. Erişim Tarihi: 3 Ocak 2025. <https://www.avrupa-postasi.com/ab-kibrista-iki-devletli-cozumunu-asla-kabul-etmeyecek>.
- Aydın-Düzgüt, S. ve Tocci, N. (2015). Turkey and the European Union. London: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-1-137-38732-5>.
- BBC News Türkçe. (2021). ABD: Kıbrıs'ta iki bağımsız devletli çözümü reddediyoruz, Biden S-400 yaptırımlarını sürdürmekte kararlı. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2025. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya->

57885749.

https://cyprus.representation.ec.europa.eu/about-us/turkish-cypriot-community_en.

BBC Türkçe. (2025). BM Genel Sekreteri: Kıbrıs görüşmelerinde 'anamlı bir ilerleme' kaydedildi. BBC News Türkçe. Erişim Tarihi: 27 Nisan 2025. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c07z0jm35e> po.

European Parliament. (2004). Referendums in Cyprus (E-5-2004-1444). Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2025. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-5-2004-1444_EN.html.

Bianet. (2011). Davutoğlu: 2012'de Kıbrıs Birleşsin. Erişim Tarihi: 9 Mart 2025. <https://bianet.org/haber/davutoglu-2012-de-kibris-birlessin-131349>.

European Parliament. (t.y.). Briefing No 1: Cyprus and the Enlargement of the European Union. Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2025. https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/pdf/1a1_en.pdf.

Bouris, D., & Kyris, G. (2017). Europeanisation, sovereignty and contested states: The EU in Northern Cyprus and Palestine. *The British Journal of Politics and International Relations*, 19(4), 755–771. <https://doi.org/10.1177/1369148117727534>.

Foreign, Commonwealth & Development Office. (2024). UK–Cyprus joint statement, December 2024. Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2025. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-cyprus-joint-statement/uk-cyprus-joint-statement-december-2024>.

Centre for Eastern Studies (OSW). (2012, June 26). The Cyprus Presidency and Turkey's relations with the European Union [OSW Commentary]. Erişim Tarihi: 6 Eylül 2025. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2012-06-26/cyprus-presidency-and-turkeys-relations-european-union>.

George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. MIT Press.

Council of the European Union. (2004). Conclusions of the Council of the European Union on Cyprus. https://www.cvce.eu/content/publication/2005/5/6/fd370267-2b0b-4dc7-b7f6-14c9e256336b/publishable_en.pdf.

Grigoriadis, I. N. (2017). *Cyprus Negotiations Thwarted by Issues on Security and Guarantees*. SWP Comments, 28. Stiftung Wissenschaft und Politik.

Çimen, A. S. (2024). Kıbrıs'ta iki devletli çözüm önerisinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(47), 412–446. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1476541>.

Gülseven, E. (2020). Identity Contestations in the Turkish Cypriot Community and the Peace Process in Cyprus. *Athens Journal of Mediterranean Studies*, 6(1), 21–38. <https://www.athensjournals.gr/mediterranean/2020-6-1-2-Gulseven.pdf>.

Diez, T. (2002). Last exit to paradise? The EU, the Cyprus conflict and the problematic catalytic effect. In *The European Union and the Cyprus Conflict: Modern Conflict, Postmodern Union*.

Jamestown Foundation. (2023). Turkey strengthens pivot toward China. Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2025. <https://jamestown.org/program/turkiye-strengthens-pivot-toward-china>.

Diez, T. (2005). Constructing the self and changing others: Reconsidering "normative power Europe". *Millennium*, 33(3), 613–636.

Hürriyet. (2014). Cumhurbaşkanı Erdoğan: Tribünde seyirci değiliz. Erişim Tarihi: 8 Şubat 2025. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-tribunde-seyirci-degiliz-27122551>.

Diez ve Tocci. (2013). *Cyprus: a conflict at the crossroads*.

In-Cyprus. (2025). Russian foreign minister says no 'magic formula' for Cyprus solution. Erişim Tarihi: 25 Ocak 2025. <https://in-cyprus.philenews.com/local/russian-foreign-minister-says-no-magic-formula-for-cyprus-solution/>.

Euronews. Cenevre görüşmeleri: KKTC Cumhurbaşkanı. Tatar Kıbrıs'ta çözüm için 6 maddeden oluşan öneri sundu. Erişim Tarihi: 20 Mart 2025. <https://tr.euronews.com/2021/04/28/cenevre-gorusmeleri-kktc-cumhurbaskan-tatar-k-br-s-ta-cozum-icin-6-maddeden-olusan-oneri-s>.

Işıksal, H. (2024). The rationale of Turkish Cypriot position on Two State Solution in Cyprus. *bilig*, no. 109, 1–22. <https://doi.org/10.12995/bilig.10901>.

European Commission. (t.y.). Turkish Cypriot community. Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2025.

İktisadi Kalkınma Vakfı. (2012). Temmuz-Aralık 2012: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi.

- https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=292&lng=tr&ust_id=263.
- İmamoğlu, M. F., & Uygun, A. G. (2021). Türkiye ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz enerji politikalarının neorealist perspektiften karşılaştırmalı analizi. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 187–201. <https://doi.org/10.47899/ijss.20213208>.
- Keohane, R. O. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Keohane, R. O. ve Nye, J. S. (1977). *Power and interdependence: World politics in transition*. Boston: Little, Brown.
- Ker-Lindsay, J. (2011). *The Cyprus problem: What everyone needs to know*. Oxford: Oxford University Press.
- Ker-Lindsay, J. (2015). Engagement without recognition: the limits of diplomatic interaction with contested states. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 91(2), 267–285. <http://www.jstor.org/stable/24538912>.
- KKTC Cumhurbaşkanlığı. (2004). What the world said after the referanda. Erişim Tarihi: 19 Temmuz 2025. <https://www.kktcb.org/upload/files/docs/cyprus/What%20the%20World%20said%20After%20the%20Referanda.doc>.
- KKTC Cumhurbaşkanlığı (2022). Cumhurbaşkanı Ersin Tatar, Miçotakis'in ABD Kongresi'ndeki açıklamalarına tepki gösterdi. Erişim Tarihi: 2 Mart 2025. <https://kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatar-micotakis-in-abd-kongresindeki-aciklamalarina-tepki-gosterdi-9790>.
- KKTC Cumhurbaşkanlığı (2024). Cumhurbaşkanlığı Halk Konseyi bilgilendirme ve istişare toplantısı gerçekleşti. Erişim Tarihi: 21 Ocak 2025. <https://kktcb.org/tr/cumhurbaskanligi-halk-konseyi-bilgilendirme-ve-istisare-toplantisi-gerceklesti-12899>.
- Koktsidis, P. I., Constantinou, C. M., ve Joseph, J. (2021). Legal and geopolitical aspects of energy development in the Eastern Mediterranean and the EU's strategic involvement. İçinde: A. Tziampiris & F. Asderaki (Ed.), *The new Eastern Mediterranean transformed: Emerging issues and new actors* (s. 119–137). Springer Nature Switzerland AG.
- Lacher, H., ve Kaymak, E. (2005). *Transforming Identities: Beyond the Politics of Non-Settlement in North Cyprus*. Mediterranean Politics, 10(2), 147–167. <https://doi.org/10.1080/13629390500124341>.
- MEPEI. (2024). Turkey's balancing act: aspirations for great power status. Middle East Policy Institute.
- Mitsotakis, K. (2022). Prime Minister Kyriakos Mitsotakis' address to the Joint Session of the U.S. Congress. Prime Minister's Office of Greece. Erişim Tarihi: 18 Temmuz 2025. <https://www.primeminister.gr/en/2022/05/17/29339>.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: Alfred A. Knopf.
- Öniş, Z. (2011). Multiple Faces of the “New” Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique. *Insight Turkey*, 13(1), 47–65.
- Republic of Cyprus Ministry of Foreign Affairs. (t.y.). Cyprus Question - Berlin. Erişim Tarihi: 13 Temmuz 2025. http://www.mfa.gov.cy/mfa/Embassies/embassy_berlin.nsf/page14_en/page14_en?OpenDocument.
- Rose, G. (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics*, 51(1), 144–172. <https://doi.org/10.1017/S0043887100007814>.
- Rumelili, B. (2004). Constructing identity and relating to difference: Understanding EU's mode of differentiation. *Review of International Studies*, 30(1), 27–47. <https://doi.org/10.1017/S0260210504005819>.
- Sözen, A. (2004). The Cyprus Conflict and the Negotiation Process: An Analysis from a Constructivist Perspective. *Cyprus Review*, 16(1), 27–46.
- Sözen, A. (2012). Heading Towards the Defining Moment in Cyprus: Public Opinion vs Realities on the Ground. *Insight Turkey*, 14(1), 109–129.
- Sözen, A. (2013). A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges. *Turkish Studies*, 11(1), 103–123. <https://doi.org/10.1080/14683841003747062>.
- Sözen, A., ve Özersay, K. (2007). The Annan Plan: State succession or continuity. *Middle Eastern Studies*, 43(1), 125–141. <https://doi.org/10.1080/00263200601079773>.
- Stergiou, A. (2017). Energy security in the Eastern Mediterranean. *International Journal of Global Energy Issues*, 40(5), 320–334.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (1998). Call for peace from the

- Turkish side / Rauf Denktaş proposes confederation in Cyprus. Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2025. Call for peace from the Turkish side Rauf Denktaş Proposes Confederation In Cyprus 31 August 1998 / Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2001). Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı. Erişim Tarihi: 7 Eylül 2025. https://www.ab.gov.tr/_195.html.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2003). Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı. Erişim Tarihi: 7 Eylül 2025. https://www.ab.gov.tr/_196.html.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2005). Ek Protokol ve deklarasyon metni. Erişim Tarihi: 16 Temmuz 2025. <https://www.mfa.gov.tr/ek-protokol-ve-deklarasyon-metni.tr.mfa>.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2006). Kıbrıs Konusunda Türkiye'nin Yeni Açılımı. Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2025. <https://www.mfa.gov.tr/kibris-konusunda-turkiye-nin-yeni-acilimi-tr.mfa>.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2020). Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun CNN Türk'e verdiği mülakat. Erişim Tarihi: 16 Mayıs 2025. <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-cnnturk-e-verdigi-mulakat-16-9-2020.tr.mfa>.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı. Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2025. https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa.
- Tocci, N. (2007). The EU and conflict resolution: Promoting peace in the backyard. London: Routledge.
- TRT Haber. (2021). Cumhurbaşkanı Erdoğan: "Maraş'ta yeni bir dönem başlayacak". Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2025. <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avasyadan/cumhurbaskani-erdogan-marasta-yeni-bir-donem-baslayacak/60f69cde01a30aac0c267161>.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1999). 21. Dönem, 6. Cilt, 34. Birleşim, 1. Oturum: Kıbrıs Barış Harekâtının 25. Yıldönümü Özel Oturumu [PDF]. TBMM Tutanak Dergisi. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c006/tbmm21006034.pdf>.
- Tziarras, Z. (2015). Domestic Transformations and Foreign Policy Change: The Rise of Revisionist Turkey. ResearchGate.
- Ulusoy, K. (2016). Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus: A Thorny Relationship. *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies* 40(1), 66-79. <https://dx.doi.org/10.1353/jsa.2016.0017>.
- United Nations. (1992). Set of Ideas on an Overall Framework Agreement on Cyprus (Ghali Set of Ideas).
- United Nations. (2004a). Secretary-General's statement at the conclusion of the Cyprus talks in Bürgenstock, Switzerland (SG/SM/9239). United Nations. <https://press.un.org/en/2004/sgsm9239.doc.htm>.
- United Nations. (2004b). Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus (S/2004/437). <https://digitallibrary.un.org/record/524136>.
- United Nations. (2004c). The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem. <https://peacemaker.un.org/sites/default/files/document/files/2024/05/annanplanmarch302004.pdf>.
- United Nations Secretary-General's Good Offices Mission in Cyprus. (2014). Joint Statement by the Leaders of Greek Cypriot and Turkish Cypriot Communities. United Nations. <https://uncyprustalks.unmissions.org/sites/default/files/uploads/2015/09/2014-02-11-DSASG-Joint-Statement.pdf>.
- United Nations. (2021). Secretary-General's press conference following the informal 5+1 meeting on Cyprus. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/press-encounter/2021-04-29/secretary-generals-press-conference-following-the-informal-51-meeting-cyprus>.
- United Nations Security Council. (1992). Resolution 750 (1992) on Cyprus: reaffirming the basis of a bi communal and bi zonal federation. United Nations. [https://undocs.org/S/RES/750\(1992\)](https://undocs.org/S/RES/750(1992)).
- United Nations Security Council. (2021). Statement by the President of the Security Council <https://main.un.org/securitycouncil/en/content/statements-made-president-security-council-2021>.
- U.S. Congress. (2025). H.Res.17 – Condemning Turkey for its illegal occupation of Cyprus and encouraging President Trump to make the resolution of the Cyprus problem a top foreign policy priority. <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-resolution/17/text>.
- U.S. House of Representatives. (2025). H.Res.17 –

- Condemning Turkey for its illegal occupation of Cyprus and encouraging President Trump to make the resolution of the Cyprus problem a top foreign policy priority. Erişim Tarihi: 19 Şubat 2025. <https://www.congress.gov/bill/119th-congress/house-resolution/17/text>.
- Vural, Y. ve Rustemli, A. (2006). Identity Fluctuations in the Turkish Cypriot Community. *Mediterranean Politics*, 11(3), 329–348. <https://doi.org/10.1080/13629390600913916>.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391–425.
- Yaycı, C. (2020). Türkiye-Libya Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Andlaşmasının Sonuç ve Etkileri. *Kriter Dergi*. <https://kriterdergi.com/dosya/turkiye-ve-libya-arasindaki-anlasmanin-sonuc-ve-etkileri>.

© 2019 & 2025 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

EXTENDED ABSTRACT

This article provides a comprehensive process-oriented analysis of Türkiye's foreign policy toward the Cyprus issue between 2004 and 2024, with a particular focus on the relationship with the Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus (GCASC). The study argues that Türkiye's approach has been shaped by a combination of security concerns, strategic interests, and identity-driven narratives, which have evolved through three distinct phases: (i) the cooperative engagement period aligned with EU accession process (2004–2008), (ii) the strategic balancing and disillusionment phase (2009–2017), and (iii) the assertive return toward a two-state solution (2017–2024).

Employing major international relations theories of realism, neorealism, liberalism, neoliberal institutionalism, and constructivism, the article examines how each theoretical lens explains Türkiye's changing positional perspectives and policy preferences. The first period is characterized by a liberal-institutionalist orientation, highlighted by Türkiye's support for the Annan Plan and its efforts to integrate with the EU through multilateral diplomacy. The rejection of the plan by the Greek Cypriot side and the EU's failure to lift the isolation of Turkish Cypriots led to growing scepticism towards the liberal paradigm. The second period marks a transition toward realist and defensive strategies, especially in response to unilateral hydrocarbon exploration by the GCASC and the EU's perceived bias. The final phase, starting in 2017, demonstrates Türkiye's official endorsement of a two-state solution, reflecting both realist security considerations and a constructivist emphasis on sovereignty, recognition, and identity politics.

In terms of findings, the article reveals that while the federal solution model, which is supported by the UN and the EU, offers the promise of international legitimacy, economic integration, and power-sharing, it also entails risks related to security guarantees and the dilution of Türkiye's strategic influence. Conversely, the two-state solution emphasizes sovereignty and security from a realist perspective and strengthens identity recognition in line with revisionist constructivism, yet it remains diplomatically isolated due to the lack of international support for the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). The analysis also shows that Türkiye's evolving discourse is a response to structural constraints such as the EU membership of the GCASC and the failure of previous UN-led negotiations.

The study further evaluates the positions of key international actors, including the UN, the EU, the United States of America (USA), Russia, Greece, and the United Kingdom, highlighting their influence in maintaining the dominance of the federal paradigm while opposing Türkiye's two-state approach. Despite Türkiye's efforts to promote TRNC's recognition through regional platforms such as the Organization of Turkic States, these initiatives have not yet resulted in tangible diplomatic breakthroughs.

In conclusion, the article argues that Türkiye's Cyprus policy has undergone a theoretical shift from liberal institutionalism to a realist and identity-oriented two-state discourse due to repeated negotiation failures, regional power realignments, and changing identity narratives. However, the findings suggest that the long-term viability of Türkiye's two-state strategy remains uncertain and largely dependent on significant changes in international norms, alliances, and the broader Eastern Mediterranean geopolitical environment.